

enROMyou
Enhancing Roma youth work

MANUAL

pentru activitatea socială
și educațională
cu tinerii romi și sinti

Erasmus+

Project N. KA210-YOU-4AD4B8BB

Cofinanțat de
Uniunea Europeană

Acest conținut poate fi reutilizat, cu condiția ca sursa să fie menționată corespunzător și orice modificări să fie indicate clar.

Proiect Erasmus+ KA210-YOU-4AD4B8BB

Autori și Cercetători:

Pentru Austria: Irina Elena Bellio BA, Mag. Feri Janoska, Melinda Tamás MA

Pentru Hungary: Ádám Fekete, Claudia Piovano

Pentru Italy: Silvia Golino, Elia Roncat, Nora Schuster

Pentru Romania: Mirela Bădica, Eduard Bociu, Gabriel Dumitru, Maria Gorie, Vlad Leonte, Gabriela Prundaru

Supervizor: Nadja Schuster, Provincia Autonomă Bolzano (Tirolul de Sud): Oficiul pentru protecția minorilor și incluziune socială

Vienna, Eisenstadt, Bolzano/Bozen, Budapest, Bucharest 2025

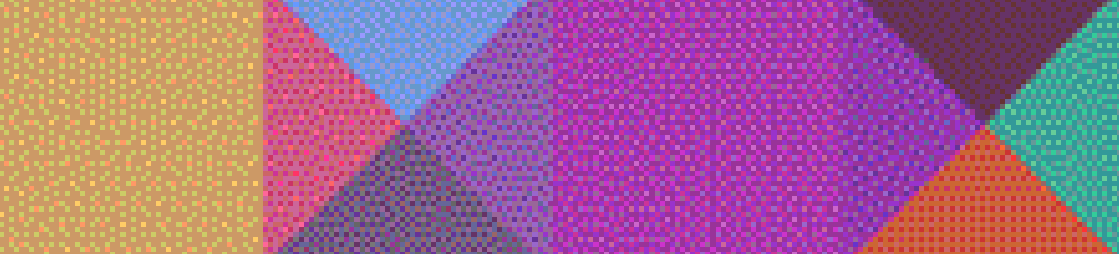

Caritas

Diocesi Bolzano-Bressanone
Diözese Bozen-Brixen
Dieceza Białystok-Podlaski

„Finanțat de Uniunea Europeană. Opiniile și punctele de vedere exprimate aparțin exclusiv autorului/autorilor și nu reflectă în mod necesar pe cele ale Uniunii Europene sau ale OeAD-GmbH. Nici Uniunea Europeană, nici autoritatea finanțatoare nu pot fi considerate responsabile pentru acestea.”

CUPRINS

enROMyou: CUPRINS

PARTENERI

Austria

Ungaria

Italia

România

ROMII ȘI SINTII ÎN EDUCAȚIE ȘI MUNCĂ. Context European

CADRU METODOLOGIC: cercetarea bazată pe sondaj

EVALUAREA SONDAJELOR NAȚIONALE

Austria

Ungaria

Italia

România

COMENTARIU FINAL: a lucra cu „cei mai săraci dintre săraci”

TUR VIZUAL

SURSE ȘI ANEXE

enROMyou: PROIECTUL

Proiectul *enROMyou* (Consolidarea lucrului cu tinerii romi) a fost dezvoltat pentru a crea un spațiu de schimb între lucrători de tineret din diferite ONG-uri care lucrează deja cu romi, pentru a promova o mai bună înțelegere a diferențelor culturale, a tradițiilor, valorilor și nevoilor.

Obiectivele principale pe care proiectul și-a propus să le atingă sunt următoarele:

- **Promovarea înțelegerii interculturale și îmbunătățirea calității lucrului cu tinerii romi și sinti;**
- **Facilitarea discuțiilor și analizei metodelor, experiențelor și provocărilor existente între lucrătorii cu tineret** (atât membri ai comunității rome, cât și din afara comunității, din diferite organizații și țări);
- **Consolidarea competențelor sociale ale lucrătorilor cu tineret:** prin ateliere dedicate, participanții sunt mai bine pregătiți să identifice și să răspundă adecvat nevoilor specifice ale comunităților rome și sinti;
- **Stimularea incluziunii sociale:** proiectul a identificat barierele existente și a elaborat bune practici pentru a îmbunătăți integrarea comunităților rome și sinti în instituțiile de învățământ, în sistemele de sănătate și pe piața muncii;
- **Construirea de parteneriate durabile:** proiectul a încurajat cooperarea între serviciile sociale, ONG-uri, instituții de învățământ și reprezentanți ai romilor, pentru a asigura sprijin și colaborare pe termen lung;
- **Creșterea gradului de conștientizare a culturii și istoriei rome:** activitățile proiectului au urmărit să răspundă nevoilor actuale ale grupului-țintă și să contribuie la o mai bună înțelegere publică.

GRUPURI ȚINTĂ

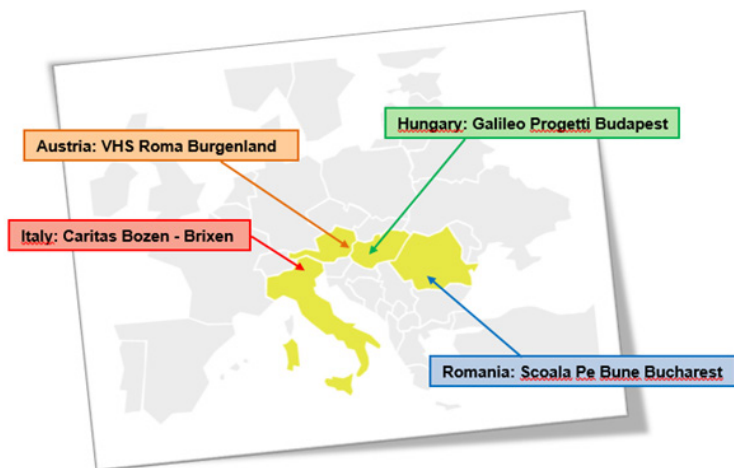
Proiectul a vizat trei grupuri țintă:

- Tineri romi proveniți din medii socio-economic dezavantajate;
- Specialiști din domeniul muncii cu tineretul și al asistenței sociale;
- Organizații care lucrează cu comunitatea romă.

Lucrătorii de tineret se confruntă constant cu noi provocări în activitatea lor zilnică, cum este în prezent aflulul de refugiați romi de război din Ucraina sau de refugiați romi din țările balcanice, care necesită o atenție și o îngrijire specială din cauza experiențelor traumatice, sau a consecințelor pandemiei de Covid-19. Adesea, tinerii romi provin din familii socio-economic dezavantajate și se confruntă cu discriminare și stigmatizare în viața de zi cu zi, fie la școală, la locul de muncă sau în viața cotidiană. Lucrătorii cu tinerii se confruntă cu probleme de sănătate mintală și psihologice ale grupurilor țintă. Frecvent, există

o lipsă de sisteme de sprijin adecvate, precum și de metode inovatoare. Din acest motiv, organizațiile partenere nu doar că și-au evaluat și împărtășit cunoștințele și experiența în cadrul proiectului, ci au pus rezultatele la dispoziție sub forma acestui manual, pentru a ajunge la un public larg și la colegi profesioniști, sprijinindu-i astfel în activitatea lor. Prin acest rezultat dorim să creăm o bază de cunoștințe, pe de o parte despre nevoile și dorințele tinerilor romi, iar pe de altă parte despre metode adecvate și testate, precum și noi abordări în gestionarea preocupărilor și problemelor lor.

PARTNERI

Austria: Roma VHS

Roma Volkshochschule Burgenland (Roma VHS) lucrează cu comunități minoritare — în special cu membri ai populațiilor autohtone de romi și sinti din Austria — precum și cu persoane cu biografii de migrație și refugiați. Activăm în domeniul educației tinerilor cât și a adulților, iar activitatea noastră include inițiative culturale, programe de formare, evenimente culturale și comemorative.

Scopul nostru este să dezvoltăm programe educaționale pentru toți cei interesați de cultura(ile) și limba(ile) romani și să promovăm înțelegerea reciprocă, dialogul și schimbul între romi, alte grupuri minoritare și populația majoritară. Cu mulți ani de experiență în consilierea educațională pentru minorități și persoane cu trecut migrator în Austria, ne-am confruntat cu probleme persistente precum discursul instigator la ură, discriminarea și stigmatizarea — și, ca răspuns, am dezvoltat un nivel ridicat de competență în consiliere și în abordări interculturale.

În activitatea noastră zilnică, întâmpinăm provocări complexe — în special în lucrul cu minoritățile, care se confruntă adesea cu excludere structurală și stigmatizare din partea

societății majoritare. De mulți ani, ne-am angajat să îmbunătățim această situație prin inițiative educaționale incluzive și de creștere a gradului de conștientizare. Grupurile noastre ținută includ asistenți sociali, educatori, profesori, formatori, lideri de proiecte, actori relevanți și factori de decizie care lucrează cu grupuri minoritare, persoane de origine romă, precum și membri ai populației majoritare interesați de dialog intercultural și incluziune socială.

Website: <https://www.vhs-roma.eu/>

Ungaria: Galileo Progetti Nonprofit Kft.

Galileo contribuie la politicile de incluziune, la calitatea educației și formării, la participarea tinerilor și cetățenia activă, la economie și antreprenoriat social în Ungaria și în Europa.

Galileo contribuie, de asemenea, la modelul de învățare pe tot parcursul vieții, concentrându-se pe educația pentru cetățenie europeană, politicile de tineret, educația preșcolară, incluziunea socială și profesională, egalitatea de șanse. Principalele grupuri ținută sunt grupurile vulnerabile, precum romii și alte minorități

etnice, persoanele cu dizabilități și cele aflate în risc de excludere socială. Un alt grup ținută important îl reprezintă educatorii și administratorii instituțiilor școlare și extrașcolare. Galileo lucrează de mai bine de 10 ani în domeniul învățării non-formale și al experiențelor de formare și al programelor de pregătire europeană cu implicarea tinerilor, în special a celor proveniți din grupuri dezavantajate, datorită programului de mobilitate Erasmus+. Galileo urmărește să sprijine dezvoltarea locală, dobândirea de competențe și creșterea calității educației tinerilor și adulților prin schimbul de bune practici, împărtășirea și adaptarea proceselor și modelelor, cooperarea și dezbateră profesională. Misiunea Galileo este de a combate discriminarea, de a sprijini ocuparea forței de muncă, incluziunea socială și civică a tuturor oamenilor, respectarea drepturilor și consolidarea libertății de gândire și de exprimare în orice context.

Din anul 2011, Galileo a promovat oportunități de învățare pentru elevii, profesorii și personalul din VET (învățământ profesional și tehnic), în cooperare cu furnizori VET din Ungaria și întreprinderi din Europa, oferind experiențe de mobilitate pentru sute de cursanți (majoritatea proveniți din grupuri dezavantajate), profesori și membri ai personalului.

Website: <https://galileoprogetti.hu/language/en/home-english/>

Italia: Caritas Bozen-Brixen/Bolzano-Bressanone

Caritas

Diocesi Bolzano-Bressanone
Diözese Bozen-Brixen
Dioceza Balsan-Porsena

Caritas, ca fundație religioasă, urmărește creșterea gradului de conștientizare a cetățenilor cu privire la problemele sociale și construirea de rețele de solidaritate pentru a promova incluziunea

persoanelor defavorizate în societate.

Obiectivele principale ale Caritas sunt promovarea incluziunii sociale și a solidarității și promovarea justiției sociale prin cultivarea valorilor egalității, fraternității și solidarității între persoane provenite din medii sociale și culturale diferite și prin eliminarea barierelor pe care oamenii trebuie să le depășească din cauza condițiilor lor sociale, culturale și economice. Caritas își propune să încurajeze tinerii să reflecteze asupra unor teme precum justiția, cetățenia activă, justiția socială, sărăcia etc. și să promoveze asumarea responsabilității sociale și solidaritatea în rândul tinerilor prin voluntariat.

Misiunea noastră principală este de a sprijini persoanele aflate în situații dificile.

Serviciul de Mediere Interculturală al Caritas sprijină minorii și tinerii în parcursul lor școlar.

Medierea interculturală este structurată cu scopul de a interveni la nivel local alături de familiile de origine romă și sinti (multe dintre acestea aflându-se încă în condiții sociale și economice dezavantajate) și funcționează în principal în sfera socială și educațională.

În prezent, minoritățile rome (de origine balcanică recentă) și sinti (prezente de secole) care trăiesc în provincia Bolzano par să aibă condiții de viață și școlarizare egale și un grad bun de interacțiune socială. Totuși, situația multor familii arată existența unui decalaj inițial, care de fapt îi împiedică pe cei aparținând acestor minorități să beneficieze pe deplin de această aparentă integrare și să aibă aceleași oportunități în viitor.

Website: <https://caritas.bz.it/it/index.html>

România: Scoala Pe Bune

Scoala Pe Bune este specializată în programe educaționale personalizate, terapie și consiliere pentru copii și tineri, punând accent pe metodele de educație non-formală care valorifică învățarea interactivă și rezolvarea de probleme. Obiectivul este dezvoltarea nu doar a cunoștințelor academice, ci și a gândirii critice, creativității și abilităților interpersonale prin experiențe practice și discuții de grup.

Dincolo de partea academică, organizația este dedicată creării de oportunități pentru copiii defavorizați, conectându-i la rețele de sprijin, inclusiv oportunități de muncă și experiențe internaționale prin programele Erasmus. De asemenea, menține o comunicare strânsă cu părinții și îngrijitorii pentru a asigura bunăstarea generală a copiilor aflați în situații de risc. Un aspect distinctiv al activității sale constă în implicarea directă a copiilor și tinerilor în administrarea ONG-ului, încurajând mentoratul și oferind tinerilor defavorizați puterea de a se dezvolta prin programe diverse, creând un impact durabil și un viitor mai luminos.

Implicarea echipei în lucrul cu copiii aflați în situații de risc, mulți dintre ei provenind din medii defavorizate și un număr semnificativ din comunitatea romă, oferă ONG-ului instrumente și metode valoroase adaptate acestui grup specific. Membrii echipei dețin, de

asemenea, expertiză în procesarea datelor, realizarea de cercetări și analiza datelor. În București și în împrejurimi, unde se desfășoară activitatea noastră, accentul principal este pus pe sprijinirea copiilor și tinerilor din medii dezavantajate pentru a le asigura accesul la o educație adecvată și pentru a-i ajuta să obțină succes în viață. Având această misiune în vedere, principalii beneficiari vizați de organizație sunt tinerii cu vârste între 12 și 25 de ani. Totuși, activitățile noastre implică și un grup divers de specialiști care depășesc această categorie de vârstă, dar care joacă un rol esențial în sprijinirea și atingerea beneficiarilor. Acești specialiști necesită instruire și pregătire temeinică, datorită provocărilor unice asociate cu lucrul cu tinerii aflați în situații de risc.

Website: <https://www.scoalapebune.ro/>

ROMII ȘI SINTI ÎN EDUCAȚIE ȘI MUNCĂ.

Context european

Acest capitol prezintă date statistice generale care ajută la conturarea situației minorității rome în Europa și evidențiază decalajul major dintre minoritatea romă și restul populației europene.

Sursele datelor sunt rapoartele și publicațiile Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA) și ale Comisiei Europene, care oferă perspective asupra calității vieții populațiilor rome, subliniind disparitățile dintre acestea și celelalte grupuri etnice din UE (a se vedea sursele anexate).

Ne referim în special la raportul **Roma în 10 țări europene**, publicat la 25 octombrie 2022 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA). Raportul prezintă rezultatele sondajului privind romii, realizat în 2021 în Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Grecia, Ungaria, Italia, Portugalia, România, Slovacia și Spania, alături de Macedonia de Nord și Serbia (țări care împreună reprezintă aproximativ 87% din populația romă din UE). Rezultatele s-au bazat pe 8.000 de respondenți, provenind din gospodării cu un total de 28.000 de persoane și vizând obiectivele strategice UE.

Agenția UE pentru Drepturi Fundamentale (FRA) și rapoartele sale periodice sunt o dovadă consistentă că **romii se numără printre persoanele cele mai vulnerabile la încălcări ale drepturilor fundamentale în Uniunea Europeană**, resimțind efectele de durată ale rasismului împotriva romilor (în orig. “anti-gypsyism”; în continuare vom folosi termenul “antiziganism”) și problemele cu care se confruntă în exercitarea drepturilor lor fundamentale privind ocuparea forței de muncă, educația, sănătatea și locuința.

În ciuda eforturilor și inițiativelor UE și ale statelor membre menite să reducă dezavantajele și discriminarea suferite de minoritățile rome, datele arată că rezultatele sunt limitate și inegale. **Situația romilor și a tinerilor romi din Europa rămâne gravă, cu provocări persistente în educație, angajare, sănătate și condiții de locuit, principalii factori care împiedică incluziunea socială și egalitatea de șanse.**

În parcurgerea analizei de mai jos, trebuie avute în vedere câteva note generale:

- Trebuie subliniat faptul că termenul „romi” este utilizat ca termen-umbrelă care desemnează o multitudine de grupuri etnice, conform definiției Consiliului Europei (2012, Glosar descriptiv de termeni referitori la problemele romilor, Strasbourg). Acesta cuprinde romi, sinti, kale, romanicali, băieși/rudari, egipteni balcanici și grupuri orientale (dom, lom și abdal); grupuri precum călătorii, yenish și populațiile desemnate sub termenul administrativ gens du voyage; precum și persoane care se identifică drept țigani.
- Nu există multe analize specifice privind populația tânără romă, în afară de datele statistice despre educație. Din acest motiv, datele se referă uneori la întreaga populație.
- Datele reprezintă o statistică realizată în 10 țări europene (plus Serbia și Macedonia) în ceea ce privește FRA și în cele 27 de țări europene în ceea ce privește datele Uniunii.
- Datele nu sunt foarte actualizate, ele se referă în principal la perioada 2021–2022, dar sunt cele mai recente disponibile.
- Referindu-ne la țările partenere ale proiectului, raportul FRA include Italia, România și Ungaria (deoarece au un procent ridicat de populație romă), dar nu Austria.

Raportăm câteva date principale din ultimul **raport FRA** (vezi Sursa 1.)

În ceea ce privește **condițiile de locuire**, datele sunt destul de îngrijorătoare:

- 80% dintre romii chestionați sunt expuși riscului de sărăcie, comparativ cu media populației nerome din UE de 17%;
- 22% trăiesc în gospodării fără apă curentă, iar 33% nu dispun de o toaletă interioară
- 29% dintre copiii romi trăiesc în gospodării unde un membru al familiei s-a culcat flămând cel puțin o dată în ultima lună.

Totuși, conform cu sondajul FRA din 2022, există unele îmbunătățiri, deoarece numărul romilor care locuiesc în condiții necorespunzătoare a scăzut de la 61% în 2016 la 52%.

Referitor la **educație**, potrivit rapoartelor FRA și Roma for Europe, disparitățile sunt evidente:

- 44% dintre copiii romi frecventează educația timpurie, media europeană fiind de aproximativ 93%;
- 7% dintre copiii romi sub 16 ani nu sunt în învățământul obligatoriu, deoarece familiile nu își pot permite să îi trimită sau sunt blocați de lipsa documentelor necesare înscrierii;
- Dintre persoanele cu vârste între 20–24 de ani, doar 27% dintre tinerii romi finalizează învățământul secundar superior, în timp ce, în 2023, rata Uniunii Europene era de 84,1%;
- În 2023, aproximativ 43,1% dintre persoanele cu vârste între 25–34 de ani în Uniunea

- Europeană finalizaseră învățământul terțiar. În rândul romilor, doar 1%;
- În ceea ce privește segregarea școlară în învățământul obligatoriu, mai mult de jumătate dintre copiii romi cu vârste între 6–15 ani (52%) învață în școli segregate, unde toți sau majoritatea colegilor sunt romi; media era de 44% în 2016.

În ceea ce privește **ocuparea forței de muncă**, raportul arată că doar doi din cinci romi cu vârste între 20–64 de ani (43%) au un loc de muncă plătit, în timp ce, în 2021, rata medie a ocupării în UE era de 73,1%. Ungaria și Italia au atins ținta UE de cel puțin 60%. Diferența dintre bărbați și femei este uriașă: doar 28% dintre femeile rome cu vârste între 20–64 de ani erau angajate, comparativ cu 58% dintre bărbații romi.

Conform datelor FRA, cercetările privind **impactul antiziganismului și al discriminării** arată că 25% dintre romi – adică, în medie, unul din patru romi din cele zece țări analizate – s-au simțit discriminați în ultimul an în situații cotidiene, precum căutarea unui loc de muncă, la locul de muncă, accesul la locuință, servicii medicale sau educație. Această tendință nu se îmbunătățește în timp, antiziganismul rămâne constant în aproape toate țările și este chiar mai accentuat în unele dintre ele comparativ cu 2016:

- unul din cinci copii romi a experimentat bullying sau hărțuire motivate de ură la școală;
- unul din trei romi peste 16 ani (33%) s-a simțit discriminat din cauza apartenenței la etnia romă atunci când căuta un loc de muncă. Numărul s-a dublat față de 2016 (16%);
- 30% dintre părinții romi raportează că copiii lor sunt hărțuiți verbal la școală din cauza etniei.

În plus, **rata de raportare a discriminării** este foarte scăzută: doar 5% dintre romi raportează cazuri de discriminare, un procent mult mai mic decât cel de 16% din 2016.

În ceea ce privește **sănătatea**, există o diferență clară în speranța de viață între populația romă și populația generală: femeile și bărbații romi trăiesc cu între 9 și 11 ani mai puțin decât populația generală din țările participante la sondaj.

Câteva date specifice despre **tinerii de etnie romă**:

Jumătate dintre romii cu vârste între 16–24 de ani (56%) nu urmează educație sau o formare profesională și nu sunt angajați (NEET), în timp ce media în Uniunea Europeană este de 13,1%. Datele legate de tinerii romi NEET arată o diferență importantă de gen: 69% dintre tinerele rome comparativ cu 44% dintre tinerii romi (fac parte din categoria NEET).

Respondenții mai tineri raportează rate mai ridicate de discurs instigator la ură și discriminare în mass-media decât cei de peste 65 de ani.

Educație

Indicator	Romii în UE	Populația generală UE (alte etnii)
Înscrierea în educația timpurie (de la 3 ani până la vârsta școlară)	44%	~93%
Părăsirea timpurie a școlii (18–24 de ani)	71%	~10%
Finalizarea învățământului secundar superior	~20%	~85%
Finalizarea învățământului terțiar	<1%	~40%

Ocupația și ratele NEET (cu vârste între 16 și 24 de ani)

Indicator	Romii în UE	Alte etnii
NEET (Neînrolați în educație, formare sau fără ocupație)	56%	11%
Rata de angajare (adulți)	43%	72%

Condiții de trai

Indicator	Romii în UE	Alte etnii
În risc de sărăcie	80%	17%
Locuințe supraaglomerate	78–94%	~17%
Fără acces la apă curentă în locuință	24%	~1%
Privare materială severă	50%	~7%

Discriminare și incluziune socială

Indicator	Romii în UE	Alte etnii
Discriminare resimțită în ultimele 12 luni	41%	~10%
Încredere în instituțiile publice	Semnificativ scăzută	Ridicată
Hărțuire resimțită în mediul școlar (copii romi)	~30% (raportările părinților)	Raportat la scară redusă

CADRU METODOLOGIC: cercetare bazată pe sondaj

În ședința pregătitoare a proiectului, partenerii au definit structura unui chestionar de 35 de întrebări, adresat tinerilor între 13 și 30 de ani. Sondajul, conceput în mod intenționat la scară redusă, vizează între 15 și 25 de respondenți din fiecare țară parteneră.

În total, au fost propuse și completate 75 de chestionare, cu o distribuție a răspunsurilor pe țări după cum urmează:

Austria	17
Hungary	15
Italy	21
Romania	22

Scopul sondajului a fost de a „da o voce tinerilor romi și sinti” cu privire la condițiile lor actuale de viață, la sentimentul de identitate și, nu în ultimul rând, la speranțele și visurile lor pentru viitor. Macro-temele abordate au fost împărțite pe secțiuni:

1. DATE PERSONALE: vârstă, gen, nivel de educație, ocupație, context de viață, identitate
2. EDUCAȚIE ȘI MUNCĂ: valoarea educației, integrare, oportunități de carieră, nevoi, sugestii
3. INTEGRĂRE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ: nivel de conștientizare și opinii despre instituții, participare socială
4. ÎNCREDERE ȘI PARTICIPARE POLITICĂ: încredere și activitate politică
5. DISCRIMINĂRE: discriminare resimțită sau experimentată direct
6. SATISFAȚIE GENERALĂ FAȚĂ DE VIAȚĂ: satisfacția față de viață, speranțe și visuri

Pentru a citi întregul chestionar consultați referința la Anexa 1, versiunea integrală a documentului fiind disponibilă, în limba engleză, la [acest link](#).

Chestionarul a inclus atât întrebări deschise, cât și întrebări închise, formulate în funcție de tematica abordată, pentru a oferi tinerilor cât mai multă libertate de exprimare, menținând totodată concizia și claritatea instrumentului.

Metodologia utilizată pentru colectarea datelor a combinat interviuri directe față în față (pe suport de hârtie), interviuri personale asistate de computer (CAPI), chestionare online asistate de computer (CAWI) și completarea individuală a chestionarului (SAQ), pentru respondenții cu vârsta de 24 de ani sau mai mult.

Intervievatorul (atunci când era prezent) s-a asigurat că respondenții au înțeles pe deplin fiecare întrebare, oferind clarificări atunci când era necesar. Colectarea datelor s-a desfășurat în condiții de confidențialitate, fără preluarea de date personale, garantând anonimatul respondenților. Răspunsurile au fost verificate, curățate și codate pentru a corecta erorile umane sau de culegere, asigurându-se acuratețea și integritatea datelor analizate.

EVALUAREA CHESTIONARELOR NAȚIONALE

AUSTRIA

CONTEXT LOCAL

Romii din Burgenland sunt unul dintre cele șase grupuri etnice autohtone recunoscute oficial în Austria și au trăit în principal în sud-estul țării, în special în Burgenland, timp de secole. Cu un număr estimat între 2.000 și 3.000 de membri, ei reprezintă cea mai mică minoritate recunoscută din Austria.

Prin contrast, un grup mult mai numeros este format din romi neautohtoni din Europa de Est și din Balcani, care au migrat în Austria în ultimele decenii. Astăzi, aceștia trăiesc în principal la Viena și în zonele învecinate, iar numărul lor este estimat la aproximativ 30.000 de persoane. Acest grup diferă de romii din Burgenland nu doar prin limbă (vorbind diferite dialecte rome) și prin fundal cultural, ci și prin statut juridic, deoarece nu sunt recunoscuți ca minoritate oficială conform legislației austriece. Același lucru se aplică și sintilor.

Această lipsă de recunoaștere juridică are consecințe semnificative: grupurile nerecunoscute sunt adesea excluse de la anumite drepturi și protecții specifice minorităților, cum ar fi cele prevăzute în Legea privind școlile pentru minorități, precum și de la diverse mecanisme de sprijin disponibile minorităților recunoscute.

Situația este complicată și mai mult de tensiunile interculturale din interiorul comunităților rome înseși. În multe cazuri, cei care suferă cel mai mult sunt tinerii – atât din cauza acestor diviziuni interne, cât și din cauza rasismului cotidian răspândit.

În partea austriacă a sondajului, s-a acordat așadar o atenție specială asigurării unei abordări incluzive și echilibrate, care să reflecte perspectivele atât ale tinerilor romi autohtoni, cât și ale celor neautohtoni.

REZULTATELE CERCETĂRII

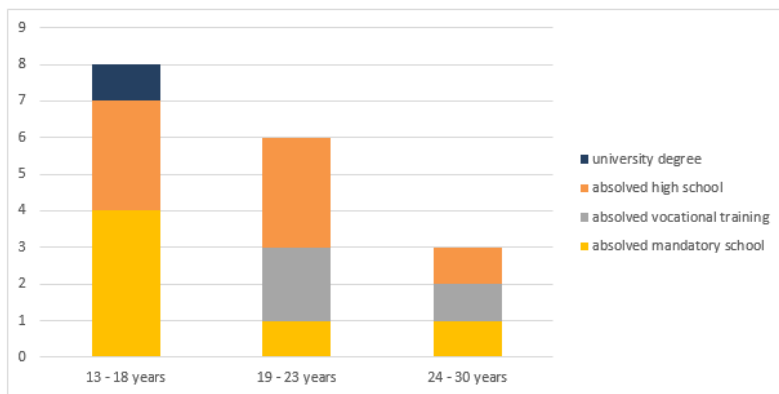
Interviurile

Un total de 17 tineri romi și sinti din Burgenland și Viena au participat la sondaj (7 fete, 10 băieți). Această compoziție reflectă în linii mari realitatea demografică și include atât membri autohtoni, cât și neautohtoni ai comunităților rome și sinti.

Cei mai mulți respondenți trăiesc în orașe și se declară, în general, mulțumiți de condițiile lor de trai, apreciind stabilitatea, accesul la servicii de bază și dinamismul mediului social divers în care locuiesc.

Șapte dintre cei 17 participanți dețin o diplomă de liceu, doi au absolvit studii universitare, iar ceilalți opt sunt încă în învățământul obligatoriu sau în formare profesională.

Totuși, unii respondenți au menționat că inegalitatea economică și discriminarea continuă să reprezinte provocări semnificative pentru romii din Austria. În special, accesul la locuințe accesibile rămâne problematic pentru cei cu venituri reduse, deoarece atitudinile discriminatorii ale proprietarilor pot constitui încă o barieră în obținerea unei locuințe în chirie.

Ocupație și satisfacție la locul de muncă sau la școală

Discriminarea rămâne o barieră semnificativă, în special în școli și la locul de muncă.

Mulți elevi romi se confruntă cu prejudecăți atât din partea profesorilor, cât și a colegilor, ceea ce poate duce la performanțe academice mai scăzute și la rate mai mari de abandon școlar. Sondajul relevă, de asemenea, că stereotipizarea apare nu doar în sala de clasă, ci și la locul de muncă.

Cu toate acestea, 9 din 17 respondenți au declarat că sunt mulțumiți de ocupația lor actuală (inclusiv de frecventarea școlii). Șase nu au răspuns, iar doi au răspuns explicit „nu”. Discriminarea bazată pe gen joacă, de asemenea, un rol important, întrucât femeile rome se confruntă adesea cu provocări suplimentare în profesiile dominate de bărbați.

Identitate și vizibilitate

Unii respondenți afirmă că sunt mândri de apartenența lor etnică, în timp ce alții se confruntă cu prejudecăți și discriminare care îi împiedică să se declare deschis ca romi. Identitatea romă este modelată în principal de factori precum originea familială, patrimoniul cultural, aspectul fizic și limba vorbită. Acest ultim factor este interesant prin faptul că doar aproximativ o treime (5 din 17) dintre respondenți spun că vorbesc romani cel puțin „puțin” sau „foarte bine”. Grupurile autohtone, mai ales din Viena, sunt mai predispuse să vorbească dialectele romani ale țărilor lor de origine. În Burgenland, însă, există de ani buni o tendință negativă, tot mai puțini tineri vorbind sau învățând romani, o situație care se aplică și celorlalte două minorități recunoscute din Burgenland, maghiarii și croații. Dec-

linul utilizării limbii romani este o tendință îngrijorătoare, întrucât limba vorbită de minorități nu este doar o parte esențială a identității culturale, ci și fundamentală pentru menținerea statutului de minoritate recunoscută. Contramăsurile (deja existente), precum cursurile de limbă și programele culturale organizate de asociații, ar putea contribui la inversarea acestei tendințe, cu condiția ca tinerii să fie dispuși să participe.

Context școlar și profesional

Cele mai mari provocări în educație și la locul de muncă includ:

- Stereotipizarea și discriminarea din partea profesorilor și colegilor;
- Lipsa de conștientizare socială privind cultura și istoria romilor;
- Lipsa de resurse financiare suficiente pentru o educație superioară;
- Acces limitat la mentori și modele din comunitatea romă.

Participanții au sugerat mai multe măsuri pentru îmbunătățirea oportunităților educaționale pentru elevii romi. Acestea includ, înainte de toate, introducerea unor conținuturi de învățare specifice despre istoria și cultura romilor în programele școlare. Un participant menționează că „profesorii ar trebui, în sfârșit, să știe diferența dintre români, romani și romi”! De asemenea, este solicitată mai multă empatie și incluziune din partea profesorilor și o implicare mai mare a părinților. În plus, programele de sprijin financiar și cursurile specifice de formare și conștientizare pentru profesori ar putea contribui la crearea unui mediu de învățare mai incluziv. Se solicită, de asemenea, servicii de sprijin mai bune, burse sau ajutoare financiare pentru elevii și studenții proveniți din medii socio-economice dezavantajate.

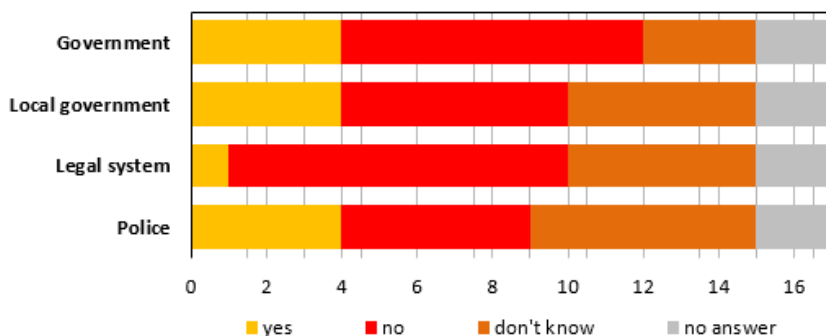
Participare socială, culturală și politică

Doar doi dintre cei 17 respondenți au declarat că cercul lor de prieteni este alcătuit în principal din membri ai comunității rome. Majoritatea fie au un cerc de prieteni mixt, format preponderent din persoane din afara comunității rome, fie nu au oferit un răspuns clar. Doar patru persoane au auzit de activități sau programe pentru tinerii romi, inclusiv Erasmus+ și proiectul „Prado Drom”. Zece respondenți au participat la ateliere sau cursuri organizate de organizații și inițiative rome, ceea ce sugerează un anumit nivel de interes și implicare în rândul tinerilor din comunitate. Nouă dintre respondenți consideră că inițiativele și programele pentru tinerii romi pot avea un impact pozitiv asupra comunității, incluzând „construirea încrederii”, „consolidarea comunității” și „creșterea vizibilității comunității rome în sfera publică și socială”. Rezultatul este însă dezamăgitor, deoarece doar două persoane sunt implicate activ în organizații și participă efectiv la programe sociale sau culturale pentru comunitate. Potrivit unor respondenți, unul dintre motive este aparent faptul că ONG-urile rome sunt percepute ca fiind ineficiente sau motivate de interese proprii. Există,

de asemenea, plângeri că bărbații domină adesea în pozițiile superioare și că organizațiile nu înțeleg și nu reflectă întotdeauna nevoile comunității. Se sugerează ca mai multe ateliere și activități adaptate în mod specific nevoilor tinerilor romi să fie oferite. Vizibilitatea comunității în societate ar trebui, de asemenea, sporită.

Încredere și participare politică

O proporție semnificativă dintre respondenți își exprimă scepticismul față de instituțiile și liderii politici. Această neîncredere duce la un nivel scăzut de implicare politică și la o participare limitată în inițiativele bazate pe comunitate.

Mai mult de jumătate dintre respondenți, aproximativ 53%, afirmă că nu participă activ la evenimente, activități sociale, organizații romi sau politică. Această lipsă de participare socială și politică își are rădăcinile într-o istorie de marginalizare și excludere, care i-a făcut pe mulți romi să creadă că vocile lor nu sunt ascultate și nici valorizate în procesele de luare a deciziilor politice. Pentru a promova o participare politică mai mare, respondenții sugerează implementarea unor inițiative care să stimuleze implicarea civică și dezvoltarea abilităților de leadership în comunitățile romi. Programele educaționale care oferă instruire în alfabetizare politică și activism civic ar putea să-i împuternicească pe tinerii romi, individual și ulterior instituțional, să joace un rol mai activ în modelarea politicilor și structurilor care le afectează direct viața. În plus, o reprezentare mai mare a romilor în organismele politice, în special la nivel local și regional (de exemplu, ca membri ai consiliilor municipale), ar putea contribui la consolidarea încrederii dintre comunitățile romi, instituțiile politice și societatea în ansamblu.

Discriminare

Nouă din 17 respondenți (~53%) raportează discriminare în diverse aspecte ale vieții lor cotidiene. Cele mai frecvent menționate forme de discriminare includ insulte verbale, comentarii ofensatoare, priviri ostile și gesturi jignitoare. Aceste experiențe negative nu doar că alimentează un sentiment individual de excludere, dar consolidează și stereotipurile legate de romi în general. Aceste forme de antiziganism sunt deosebit de răspândite în domeniile educației, angajării și accesului la servicii publice. Pentru combaterea discriminării, respondenții subliniază necesitatea unei legislații anti-discriminare mai puternice, a unei aplicări mai consecvente a reglementărilor existente și a unor campanii de conștientizare care să promoveze toleranța și diversitatea.

Satisfacție față de viață

Majoritatea respondenților consideră că trăiesc în condiții mai bune sau cel puțin similare cu cele ale părinților lor. Cele mai bune aspecte ale vieții lor sunt adesea menționate ca fiind familia, prietenii, libertatea și visurile, sănătatea mentală și fizică, pasiunile și hobby-urile, precum și reușita la muncă sau la școală.

Dorințe, speranțe și visuri

Respondenții menționează mai multe priorități care le modelează visurile pentru viitor. Majoritatea subliniază importanța libertății personale și a oportunității de a-și realiza visurile, precum a locui la Viena sau a călători în alte țări. Legăturile familiale puternice și prietenii apropiate sunt, de asemenea, apreciate ca elemente esențiale ale unei vieți împlinite. În plus, respondenții sunt angajați față de justiția socială, iar câțiva dintre intervievați afirmă că doresc să contribuie la eforturile de eradicare a sărăciei, reducere a discriminării împotriva romilor și îmbunătățire a accesului la educație. Întrebați despre obiectivele lor pe termen lung, mulți respondenți își exprimă dorința pentru o lume fără rasism, în care romii să fie recunoscuți și respectați ca membri egali ai societății. Ei speră la mai multe oportunități pentru tinerii romi, un acces mai bun la educație de calitate și eliminarea barierelor sistemice care le-au marginalizat istoric comunitate.

BUNE PRACTICI

Împuternicire prin întâlniri, educație și creativitate: Întâlnirea federală a tinerilor „Opre Heroes”

În Austria, în prezent, nu există un program structurat la nivel național de lucru cu tinerii romi și sinti. Cu toate acestea, există inițiative importante ale societății civile care oferă un impuls inovator pentru împuternicire, educație politică și activități de comemorare. Un exemplu remarcabil este Întâlnirea Federală a Tinerilor Romi și Sinti din Austria, care a avut loc în Burgenland în 2016 sub titlul „Opre Heroes” și a fost organizată de Romano Centro.

Întâlnirea de cinci zile a reunit tineri romi din Viena, Stiria și Burgenland pentru a discuta subiecte precum identitatea, istoria, antiziganismul și participarea politică. Conceptul inovator a combinat abordările educaționale non-formale cu metode creative și cu o imagine de sine pozitivă: participanții au fost încurajați să se vadă ca eroii propriilor povești.

Elementele cheie ale programului au inclus:

- Un „curs intensiv de romani”, în care muzica, textele și cântecele au fost folosite pentru a crea o abordare accesibilă limbii
- Ateliere despre antiziganism, în care termeni precum „romi”, „sintii” și „țigani” au fost analizați critic
- Jocuri de rol și activități biografice cu supraviețuitori ai Holocaustului, precum romul maghiar József Forgács
- Ateliere creative despre „supereroii romi” din benzi desenate și din rezistența reală, care s-au încheiat cu o expoziție
- Analiza discursului instigator la ură și examinarea stereotipurilor din videoclipuri muzicale, inclusiv activități media ca parte a campaniei „No Hate Speech” (campanie europeană împotriva discursului instigator la ură)

În ciuda resurselor limitate și a dimensiunii reduse a grupului (13 participanți), proiectul a fost extrem de eficient: a promovat încrederea în sine, gândirea critică, cunoașterea culturală și competențele digitale. Participanții au fost încurajați să se vadă ca factori activi în modelarea societății lor. „Opre Heroes” este o exemplificare a modului în care educația politică, împuternicirea și identitatea culturală se pot împleti. De asemenea, arată cât de important este ca activitățile de lucru cu tinerii romi să fie conduse și modelate chiar de către romi – într-un mod participativ, creativ și autodeterminat.

Cultură comunitară a comemorării: Ceremonia memorială din 2 august

Un exemplu important de cultură a comemorării auto-organizate este ceremonia memorială anuală din 2 august de la Piața Ceija Stojka din Viena. Din 2015, romii și sintii uciși sub național-socialism sunt comemorați acolo sub mottoul „Dikh he na bister” („Privește și nu uita”). Această inițiativă a fost lansată de tineri romi și sintii și se adresează în special tinerei generații. Evenimentul include discursuri personale, muzică și acte simbolice, precum aprinderea lumânărilor, pentru a crea un spațiu demn de comemorare. Ceremonia de comemorare nu doar că a contribuit la vizibilitatea comunității rome, dar a avut și un impact politic: în ianuarie 2023, data de 2 august a fost recunoscută în unanimitate de Consiliul Național al Austriei ca zi națională de comemorare a genocidului romilor și sintilor. Evenimentul sprijină, de asemenea, implementarea unui memorial central în Viena pentru comemorarea femeilor și bărbaților romi uciși, cerut încă din 2015. Acest eveniment memorial auto-organizat demonstrează în mod impresionant cum tinerii romi și sintii

contribuie, prin propria inițiativă și implicare, la recunoașterea istoriei lor și la consolidarea comunității.

RECOMANDĂRI

Unul dintre cele mai încurajatoare rezultate ale sondajului este faptul că o proporție relativ mare de respondenți au finalizat studii superioare, inclusiv diploma de liceu. Acest lucru sugerează că multe persoane reușesc să obțină succes educațional în ciuda provocărilor cu care se confruntă comunitatea romă. Un alt rezultat notabil este faptul că unii romi din Austria își afirmă deschis identitatea, spre deosebire de comunitățile de romi din alte țări, unde indivizii se simt adesea obligați să își ascundă originea de teamă să nu fie discriminați. Această deschidere poate fi atribuită unei conștientizări sporite și eforturilor de promovare a culturii și identității rome. Totuși, există încă aspecte îngrijorătoare. Limba romani este în pericol de dispariție, deoarece doar un procent mic de respondenți o vorbesc activ. În plus, alienarea politică rămâne o problemă urgentă, mulți romi simțindu-se deconectați de la procesele și instituțiile politice. Principalele bariere în educație și angajare nu țin în primul rând de lipsa de competențe, ci de discriminarea persistentă și de lipsa generală de cunoaștere a culturii rome în societate.

Sondajul din Austria evidențiază atât progresele, cât și provocările continue din cadrul comunității rome. **Deși nivelul mai ridicat de educație și conștientizarea culturală reprezintă evoluții pozitive, discriminarea, alienarea politică și declinul utilizării limbii romani rămân probleme critice care necesită atenție.** Adresarea acestor provocări prin reforme educaționale țintite, programe de sprijin comunitar și schimbări de politici este esențială pentru crearea unei societăți mai incluzive și mai echitabile.

Eforturile viitoare ar trebui să se concentreze pe:

- **extinderea accesului la învățământul superior;**
- **integrarea culturii și istoriei rome în educația și mass-media de largă circulație;**
- **sprijinirea persoanelor și comunităților rome pentru a avea un rol activ în viața politică și socială.**

Prin implementarea acestor măsuri, Austria poate avansa către o societate în care romii să fie pe deplin integrați și să aibă șanse egale de a prospera.

UNGARIA

CONTEXT LOCAL

Romi și Sinti în Ungaria

În Ungaria, grupurile marginale de sinti sunt considerate parte a comunității rome mai largi, care include kalderași, lovri și altele.

Populația romă din Ungaria este diversă, cu diferite subgrupuri și cu grade variate de integrare în societatea maghiară.

Populația romă din Ungaria, estimată la 876.000 de persoane sau peste 8% din populația totală, reprezintă **cel mai numeros grup minoritar al țării**. Politici de stat dedicate populației rome există de zeci de ani, abordând o gamă largă de probleme complexe precum locuința, ocuparea forței de muncă, educația și sănătatea. „Strategia Națională Maghiară pentru Incluziune Socială 2020-2030” (HNSIS) încearcă să își bazeze ariile de intervenție și valorile pe „Cadrul Strategic al UE pentru Romi 2020-2030”. Aceasta abordează **comunitatea romă ca parte a populației celei mai defavorizate din Ungaria**. Totuși, această abordare largă a politicilor de incluziune a romilor împiedică evaluatorii și actorii independenți să înțeleagă cu adevărat eficiența metodelor aplicate și le limitează semnificativ capacitatea de a monitoriza și evalua rezultatele. Comunitățile rome se confruntă cu condiții de sărăcie, discriminare și segregare foarte puternică

Condiții de trai:

- Aproximativ 60% dintre romi trăiesc în așezări rurale segregate sau ghetouri, care adesea nu dispun de apă curentă, sisteme de canalizare sau electricitate fiabilă.

Educație:

- Aproximativ 45% dintre elevii romi frecventează școli sau clase segregate, formate în mare parte din copii romi, ceea ce întărește dezavantajele sistemice.
- Aproape 4 din 5 adulți romi au finalizat doar ciclul primar, comparativ cu mai puțin de 20% dintre non-romi.
- Abandonul școlar timpuriu rămâne ridicat: peste 64% dintre tinerii romi părăsesc școala prematur.
- Doar 25% dintre tinerii romi termină liceul, comparativ cu 75% din populația generală.
- Se observă unele progrese la nivelul integrării în grădiniță.

Ocuparea forței de muncă:

- Ratele de ocupare a romilor sunt constant cu 25–30 de puncte procentuale mai mici decât cele întâlnite în alte grupuri etnice.
- Femeile rome sunt afectate în mod special, având o rată de ocupare de doar 35,8%, com-

- parativ cu 58,9% în cazul bărbaților romi.
- În peste 20% dintre gospodăriile rome nu este angajată nicio persoană.
- Romii angajați sunt adesea limitați la locuri de muncă slab calificate în sectorul public sau la contracte temporare.

Sănătate:

- Ratele mortalității infantile în rândul romilor sunt de aproximativ patru ori mai mari decât cele ale non-romilor.
- În așezările segregate, speranța de viață a romilor este estimată a fi cu 10–15 ani mai redusă decât media națională.

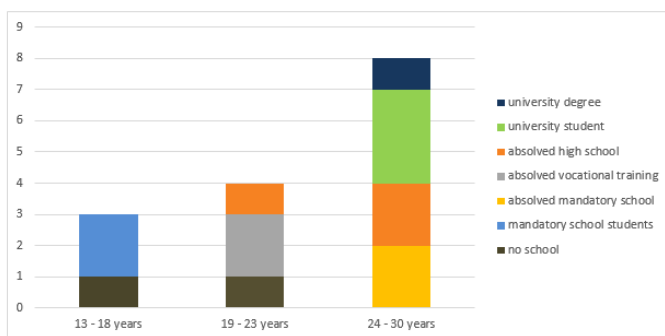
REZULTATELE CERCETĂRII

Interviurile

Un număr total de 15 tineri romi din Budapesta și împrejurimi au fost intervievați:

- 3 (băieți) cu vârste cuprinse între 13 și 18 ani,
- 4 (3 băieți și 1 fată) cu vârste cuprinse între 19 și 23 de ani,
- 8 (fete) cu vârste cuprinse între 24 și 30 de ani.

Distribuția studiilor respondenților, pe grupe de vârstă, este următoarea:

Dintre cei 15 respondenți, 10 locuiesc în orașe mari, 3 în orașe de dimensiuni medii și 1 într-un sat. Toți sunt mulțumiți de locul în care trăiesc. Cei care locuiesc în orașe, mari sau medii, sunt mulțumiți de accesul la servicii, prieteni și oportunități

Ocupație și satisfacție la locul de muncă sau la școală

Dintre cele 12 persoane care au răspuns, doar una nu a fost mulțumită, indiferent de tipul de angajare. Din aceste răspunsuri se poate deduce că aproape toată lumea a reușit să găsească un loc de muncă măcar satisfăcător, ceea ce reflectă percepția că în Ungaria, la momentul realizării chestionarului, exista o ofertă suficientă de locuri de muncă

Identitate și Vizibilitate

Dintre cele 15 chestionare au fost 14 răspunsuri împărțite astfel:

- 10 locuitori în orașe mari (Budapesta),
- 3 locuitori în orașe de dimensiuni medii și
- 1 locuitor la sat.

Toți respondenții s-au declarat mulțumiți de locul în care trăiesc. Cei care locuiesc în orașe, mari sau medii, sunt mulțumiți de accesul la servicii, prieteni și oportunități, își definesc identitatea de membri ai comunității rome prin intermediul familiei iar câțiva tineri subliniază că se identifică drept maghiari de etnie romă.

Doar 2 respondenți vorbesc o limbă romani (dialectele oláh și respectiv lovári). Sentimentul de identitate este foarte individual; de fapt, unii declară că sunt mândri de identitatea romă, în timp ce alții precizează că sunt de etnie romă dar nu aparțin comunității, refuzând stereotipurile și încurajându-i și pe ceilalți membri ai comunității în acest sens.

Context școlar și profesional

Analiza răspunsurilor arată că 9 din 15 respondenți au o calificare mai mare decât școala obligatorie, în timp ce 6 au doar școala obligatorie sau nici atât. Prin urmare, 36% nu au o calificare, procent de trei ori mai mare decât media națională din 2024, care este de 11,6%.

Acești 36% sunt considerați „tineri care părăsesc timpuriu școala”: persoane cu vârste între 18–24 de ani care au doar studii primare sau mai puțin și nu participă la nicio formă de educație, fie în cadrul, fie în afara sistemului școlar.

Pentru a aprofunda subiectul integrării școlare și al abandonului școlar timpuriu, au fost adresate întrebări mai specifice. La întrebarea: „În opinia ta, ce face ca educația să fie dificilă pentru copiii rome?” au reieșit două obstacole principale:

- discriminarea din partea unor profesori și, în unele cazuri, din partea colegilor de clasă;
- incapacitatea familiei de a-și sprijini copiii în parcursul școlar.

La întrebarea: „În opinia ta, ce i-ar putea ajuta pe copiii rome să primească o educație bună?”, răspunsurile s-au concentrat pe 4 aspecte:

- creșterea gradului de sensibilizare / conștientizare în rândul profesorilor;
- sprijin pentru părinții elevilor;
- ajutor la învățătură pentru tineri (a doua șansă la Educație);
- burse.

În ceea ce privește acest ultim punct, trebuie subliniat că în Ungaria există burse pentru elevii rome, însă doar pentru excelență. În schimb, ar fi important să existe un sprijin gener-

alizat, astfel încât toți copiii și tinerii să poată studia.

Participare socială, culturală și politică

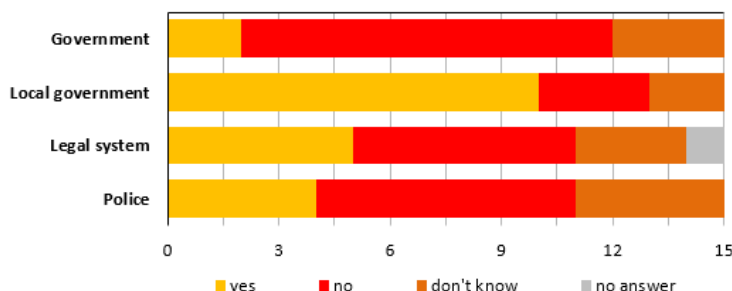
Din răspunsuri se poate deduce lipsa de cursuri și inițiative pentru tinerii romi, precum și lipsa asociațiilor sau ONG-urilor din care aceștia ar putea face parte. Este posibil ca aceste inițiative și organizații să nu existe sau să existe, dar să nu fie cunoscute de publicul-țintă tânăr. Pe de altă parte, toți respondenții consideră că inițiativele pentru tineri ar avea un impact pozitiv.

Trei sferturi dintre respondenți afirmă că nu se văd implicați în inițiative comunitare în viitor: acesta este un rezultat care indică faptul că este necesar să se acționeze nu doar pentru creșterea ofertei, ci și pentru creșterea gradului de conștientizare, a angajamentului și a participării active. Trebuie menționat că această rată este, oricum, în linie cu scăderea generală a participării tinerilor.

În cele din urmă, 80% declară că relațiile lor personale se dezvoltă în afara comunității etnice. Acest rezultat poate fi interpretat în moduri diferite și ar necesita investigații suplimentare.

Încredere în instituții și participare politică

Două treimi dintre respondenți au încredere în autoritățile locale, iar în aceeași proporție nu au încredere în Guvernul național. Ținând cont de perioada în care a fost realizat chestionarul, se poate spune că această neîncredere în autoritățile guvernamentale nu este neapărat legată de identitatea etnică. Încrederea în poliție este scăzută.

Datele relevă un dezinteres general față de participarea politică și față de implicarea activă în politică, în ciuda faptului că 40% dintre respondenți se declară informați.

Discriminare

Discriminarea este resimțită puternic în Ungaria de către minoritatea romă. Doar un respondent a declarat că nu a experimentat niciodată discriminare, în timp ce 5 au simțit că sunt discriminați constant și 9 au simțit că sunt discriminați uneori.

Au fost raportate în principal atacuri verbale sau comportamente nepotrivite, dar în 3 cazuri și atacuri fizice.

Satisfacția asupra vieții

11 respondenți au declarat că au condiții de viață mai bune decât părinții lor, iar 4 se simt în aceleași condiții.

Întrebați care este cel mai bun lucru din viața lor, în afară de relațiile personale și familie, tinerii noștri au răspuns: atingerea obiectivelor, munca și studiile, perspectiva pozitivă asupra vieții, creativitatea și curiozitatea, credința, prietenii, călătoriile, muzica, comunitatea.

Dorințe, speranțe și visuri

Respondenții au fost întrebați ce ar schimba dacă ar avea o baghetă magică. Iată un rezumat al răspunsurilor:

- existența unei lumi mai bune, fără discriminare, ură rasială, sărăcie și războaie;
- să își ajute familiile - atât material, cât și prin schimbarea perspectivei acestora;
- să îmbunătățească situația politică și economică;
- să elimine diferențele sociale, oferind tuturor șanse și oportunități egale;
- ca oamenii să fie mai compasionali, mai atenți la ceilalți și mai respectuoși;
- „să înveț să cânt bine la flaut și să devin faimos”;
- Un participant a dat un răspuns profund descurajator: „Nu aș fi rom”.

În ceea ce privește speranțele și visurile lor, răspunsurile sunt mai concrete și se referă în mare parte la siguranța materială, astfel: dorința de a deține o casă/apartament, de a avea un nivel de trai bun sau o siguranță financiară, fără grija zilei de mâine; posibilitatea de a călători sau de a fi de succes sau faimos.

BUNE PRACTICI

Sure Start Children's Home este o instituție din Budapesta (districtul VIII) care oferă, încă din 2009, șanse egale în educația timpurie pentru dezvoltarea abilităților înnăscute, o participare reușită la grădiniță și un început bun în școală, creând un mediu colaborativ prin participarea activă a familiei și a comunității mai largi. Poate fi frecventat gratuit de copii cu vârste între 0–3 ani și de familiile acestora și desfășoară activități incluzive și de intergrare socială variate:

- Activități pentru copii, de dezvoltare a abilităților sau care implică motricitatea fină;
- Sprijin și evaluare realizate de profesori de educație specială, lucrători din domeniul sănătății, psihologi, medici, dieteticieni;
- Discuții de grup pentru părinți și activități dedicate dezvoltării competențelor personale;
- Formare pentru dezvoltarea abilităților parentale, precum și a deprinderilor de îngrijire personală și igienă în casă;
- Centrul poate oferi chiar și facilități de spălat, uscat și curățenie;
- Sprijin pentru sarcini birocratice și administrative;

- Sprijin în găsirea unei locuințe și a unui loc de muncă.

RECOMANDĂRI

Susținerea formării socio-emoționale a educatorilor de grădiniță și a învățătorilor

Discriminarea pornește de la prejudecăți, care afectează întreaga comunitate, inclusiv părinții copiilor, educatorii și personalul școlar. Un exemplu desprins din dialogul cu persoane de etnie romă: la școală a dispărut o pereche de pantofi, iar copilul rom a fost imediat suspectat de părinții celorlalți copii. Educatorii nu l-au acuzat deschis, dar nici nu au intervenit (sau nu l-au apărut). Ulterior, pantofii au fost găsiți (nu fuseseră furati), dar nimeni nu și-a cerut scuze copilului rom. Această atitudine a creat o ruptură între copil și cadrul didactic ca figură de referință și protecție. A generat o neîncredere care nu s-a vindecat niciodată și i-a insuflat copilului convingerea că trebuie să fie mereu în gardă, să se apere și, prin urmare, eventual să atace primul.

Mărturiile arată însă că atunci când educatorii se concentrează pe construirea unei identități de grup, pe cultivarea solidarității și pe educarea părinților, conflictele dispar și rezultatele la învățătură sunt mai bune. Din acest motiv, considerăm că este necesară investirea în abilitățile sociale ale educatorilor, învățătorilor și personalului, precum și dezvoltarea învățării și competențelor socio-emoționale. Acest lucru ar trebui realizat atât în formarea inițială a viitorilor profesori, cât și prin cursuri de perfecționare pentru cadrele didactice (și personalul) aflate deja în activitate.

Creșterea sprijinului pentru educația copiilor și tinerilor

În Ungaria există centre bine funcționale de „A doua șansă la Educație”, care oferă sprijin copiilor cu dificultăți de învățare. Adesea, ajutorul timpuriu permite copilului să depășească dificultățile inițiale și să aibă o carieră școlară regulată și fructuoasă. Din păcate, nu există suficiente fonduri pentru a oferi acest serviciu tuturor celor care au nevoie de el. Ar fi o investiție extrem de valoroasă atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

Sprijin pentru obținerea unei locuințe

Dorința principală a tinerilor romi, și nu doar a lor, este aceea de a putea avea propria locuință. Este subliniată importanța oferirii de soluții de locuințe sociale pentru a permite unor segmente mai largi ale populației să aibă acces la o locuință.

Sprijin pentru studii

Există oportunități de burse pentru sprijinirea elevilor care aparțin minorității rome, dar acestea sunt rezervate doar celor cu performanțe ridicate. În schimb, ar fi potrivit să fie sprijinit parcursul școlar al elevilor „medii”, astfel încât aceștia să își poată finaliza cu succes studiile și să ajungă la niveluri superioare de educație, valorificându-și abilitățile, chiar dacă nu sunt întotdeauna „excelente”.

ITALIA

CONTEXT LOCAL

Romi și Sinti în Provincia Bolzano

Bolzano este un oraș cu aproximativ 100.000 de locuitori și capitala celei mai nordice provincii a Italiei, Tirolul de Sud, care se învecinează cu regiunea austriacă Tirol. Ca multe regiuni de frontieră, provincia Bolzano a fost istoric locuită de minorități itinerante care, în trecut, au lucrat ca negustori, artiști ambulanți și furnizori de bunuri și servicii pentru fermierii stabiliți.

Grupuri familiale de Sinti cunoscute sub numele de *Taitsch* (germani) sau *Estrexaria* (austrieci) sunt prezente în Tirol și Tirolul de Sud de secole. După războaiele civile din fosta Iugoslavie (1991–1996), multe familii de romi au sosit, în principal din Republica Macedonia și, într-o măsură mai mică, din Bosnia, Kosovo și Muntenegru.

În prezent, aproximativ 1500 de romi și sinti trăiesc în provincia Bolzano (0,3% din populația rezidentă). Este o populație tânără: se estimează că mai mult de jumătate dintre romii și sintii locali au sub 40 de ani. Estimările procentului de tineri în rândul populațiilor de romi și sinti din alte țări europene sunt similare, prin urmare proiectul consideră vocea și opiniile tinerilor ca fiind foarte importante pentru prezentul și viitorul acestor comunități, care sunt concetățenii noștri.

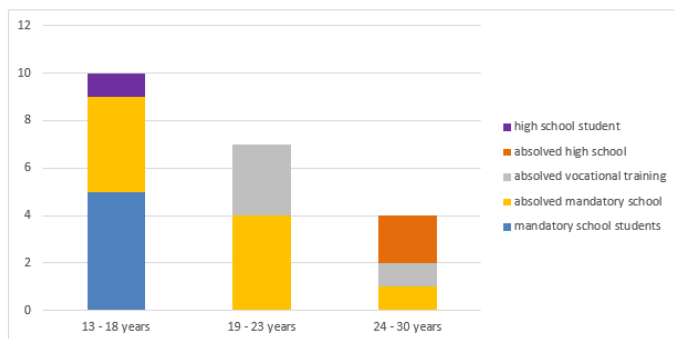
REZULTATELE CERCETĂRII

Interviurile

Un număr total de 21 de tineri romi și sinti, toți rezidenți în Bolzano sau împrejurimi, au fost intervievați (14 femei și 7 bărbați):

- 10 participanți (5 fete și 5 băieți) cu vârste între 13 și 18 ani,
- 7 participanți (6 fete și 1 băiat) cu vârste între 19 și 23 de ani,
- 4 participanți (3 fete și 1 băiat) cu vârste între 24 și 30 de ani.

Nivelurile de educație atinse de către respondenți sunt următoarele:

Majoritatea participanților sunt mulțumiți de mediul lor de viață. Ei consideră Bolzano un oraș liniștit, la scară umană, unde s-au născut și au crescut, și declară că se simt liberi să se exprime. Un aspect negativ care a reieșit este costul ridicat al vieții în Bolzano.

Ocupație și satisfacție la locul de muncă sau la școală

- 10 tineri (aproape jumătate) sunt angajați în sectorul comerțului și serviciilor,
- 8 sunt elevi/studenți,
- 2 erau șomeri la momentul interviului,
- 1 este o tânără mamă a cinci copii.

Marea majoritate sunt mulțumiți de situația lor actuală. Un tânăr șomer a declarat că este mulțumit de situația sa deoarece îi permite să petreacă mai mult timp liber cu prietenii. O tânără, deși angajată, ar dori să își continue studiile și, prin urmare, nu este pe deplin mulțumită de condiția actuală. Trei elevi/studenți au relatat că se simt inconfortabil la școală, având dificultăți în a ține pasul cu programa și confruntându-se adesea cu conflicte deschise sau interioare.

Identitate și vizibilitate

90% dintre tinerii intervievați vorbesc limba romani sau limba sinti, consideră important să o cunoască și nu își ascund identitatea față de populația majoritară – inclusiv prieteni, colegi de clasă, vecini, colegi de muncă. Participanții își recunosc identitatea prin valori și stil de viață specifice sau prin diversele tradiții care le caracterizează poporul. Unii romi recunosc că au trăsături culturale diferite în funcție de țările de origine ale părinților lor (țările din Balcani).

Totuși, este semnificativ faptul că mai mult de o treime dintre participanți au declarat că nu se simt diferiți de semenii lor și nu se percep ca având trăsături specifice care să definească o identitate anume. Aceste răspunsuri reflectă natura multiculturală a tineretului din regiunea noastră: atât de diversă, interdependentă și fluidă încât nu mai există nevoia de a te defini prin identitate, clasă, gen, etnie sau alte categorii

Mediul școlar și profesional

La analiza mediului școlar sau profesional, mai mult de o treime dintre participanți au declarat că se simt pe deplin incluși și că nu experimentează nicio formă de discriminare:

- 8 tineri se simt complet integrați;
- 13 nu se simt puternic discriminați, dar nici pe deplin integrați.

Pentru a se simți mai integrați, 6 participanți au sugerat că sprijinul individual, împuternicirea sau eforturile de reducere a prejudecăților din partea societății majoritare ar putea fi de ajutor.

Totuși, 40% dintre cei care se simt doar parțial incluși au declarat fie că nu au nevoie de sprijin, fie că nu știu cum ar putea fi atinsă incluziunea deplină.

În ceea ce privește în mod particular școala, toți participanții au recunoscut că au întâmpinat dificultăți pe durata parcursului educațional. Principalele motive invocate pentru au fost următoarele:

- 5 tineri au atribuit eșecul școlar lipsei de sprijin din partea familiilor lor;
- 4 cred că familiile de romi/sinti au valori diferite, care nu prioritizează realizările academice;
- 4 consideră școala prea dificilă și nepotrivită pentru nevoile copiilor lor;
- 2 consideră că școlile nu sunt pregătite să lucreze cu copii romi și sinti;
- 2 au afirmat că succesul academic sunt alegeri și experiențe individuale asupra cărora nici școala, nici familia nu au o influență semnificativă;
- 4 nu au putut oferi un motiv.

Potrivit celor intervievați, copiii romi și sinti ar putea fi sprijiniți la școală prin:

- mai multă atenție și înțelegere din partea profesorilor;
- sprijin financiar;
- o schimbare de mentalitate în rândul părinților;
- nu este nevoie de sprijin, întrucât reușita școlară este o alegere personală.

În mod specific, 80% dintre participanți consideră că profesorii și școlile ar trebui să își schimbe atitudinea față de elevii romi și sinti prin:

- îmbunătățirea predării individuale sau pe grupuri mici;
- încurajarea copiilor;
- manifestarea unei toleranțe mai mari;
- acordarea unei atenții și unei îngrijiri mai atente și mai temeinice;
- dezvoltarea, alături reprezentanții comunității etnice, a unor oportunități reale de angajare
- colaborarea cu familiile pentru schimbarea atitudinii acestora față de educație.

Participare socială, culturală și politică

Studiul a evidențiat un nivel limitat de conștientizare în rândul tinerilor romi și sinti din Bolzano cu privire la activitățile, serviciile și proiectele destinate acestei categorii. 10 dintre cei 21 de participanți au declarat că sunt la curent cu anumite proiecte, în principal legate de două organizații non-profit active în zonă. În plus, două treimi dintre tineri și-au exprimat sprijinul pentru acest tip de inițiative. Chiar dacă nu cunosc proiecte aflate în prezent în desfășurare, ei consideră că astfel de inițiative ar fi utile pentru viitorul lor educațional și/sau profesional, pentru sprijin individualizat care să le respecte nevoile specifice și pentru menținerea vie a culturii rome și sinti.

Majoritatea tinerilor nu au participat niciodată la sesiuni de formare, cursuri sau ateliere extracurriculare, și aproape niciunul nu este înscris sau implicat activ într-un fel de asociație (culturală, sportivă, politică).

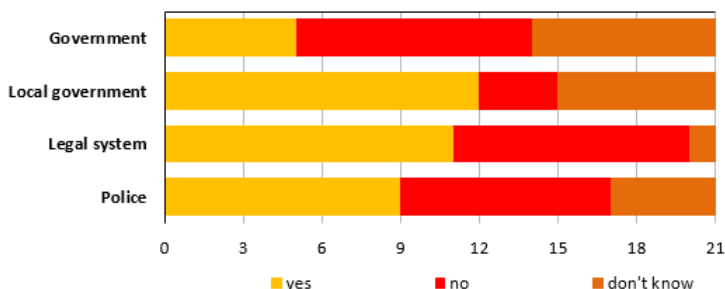
16 respondenți au spus că ar fi dispuși să ia parte la activități pentru comunitatea locală. Cei mai mulți se simt pregătiți pentru muncă socială (cu copii, vârstnici, persoane fără adăpost sau persoane cu dependențe), în timp ce alții ar dori să fie activi în cauze legate de mediu sau drepturile animalelor. O tânără a spus că ar lucra cu plăcere pentru combaterea prejudecăților împotriva sintilor. Câțiva participanți nu au avut o preferință specifică și au declarat că ar fi dispuși să facă orice sarcină care le-ar fi atribuită. Participarea politică este inexistentă.

Încrederea în instituții

Tuturor participanților li s-a adresat o întrebare scurtă și directă despre nivelul de încredere în următoarele instituții:

- guvernul național și administrația locală (la nivel de provincie, municipalitate)
- justiție și poliție

Răspunsurile sunt summarize în graficul de mai jos:

Dintr-un număr total de 84 de răspunsuri (21 pentru 4 subiecte), avem următoarele rezultate:

- 44% au încredere în instituții
- 35% nu au încredere în instituții¹
- 21% nu știu

¹ În ceea ce privește nivelul ridicat de neîncredere față de guvernul național și față de lege, antropologul italian Leonardo Piasere face referire la studii europene din anii '90 care au dat naștere la „una nuova lettura della storia zingara in termini di resistenza, anche aggressiva, a quella forma di organizzazione politica conosciuta come 'Stato', nata nell'Europa moderna (anche in opposizione esplicita agli zingari stessi) ed esportata poi ovunque nel mondo, ma di cui gli zingari si sono sempre disimpegnati. Ai giorni nostri la 'statizzazione' totale del pianeta è quasi terminata e gli zingari, dall'interno degli Stati, si trovano a essere fra i pochi che continuano a disconoscere i grandi sistemi sui quali gli Stati sono costruiti” (L. Piasere, *Un mondo di mondi*, L'ancora, Napoli 1999, p. 52) [„o nouă interpretare a istoriei romilor în termeni de rezistență – chiar rezistență agresivă – la acea formă de organizare politică cunoscută sub numele de 'Stat', apărută în Europa modernă (de asemenea în opoziție explicită față de romi înșiși) și exportată ulterior în întreaga lume, dar de care romii s-au disociat întotdeauna. Astăzi, 'statizarea' totală a planetei este aproape încheiată, iar romii, din interiorul Statelor, se numără printre puținii care continuă să respingă marile sisteme pe care Statele sunt construite.”]

Discriminare

Atunci când a fost abordat subiectul sensibil al discriminării, 12 din 21 de tineri au declarat că au experimentat-o personal. Cele mai multe cazuri au implicat insulte verbale, comentarii ofensatoare sau priviri și gesturi ostile. Mai puțin frecvente, dar totuși semnificative, au fost episoadele de agresiuni fizice, bullying, excludere și marginalizare intenționată.

Întrebați dacă adoptă comportamente sau strategii specifice pentru a evita discriminarea, mai mult de jumătate au recunoscut că nu fac nimic în mod special. Trei participanți au spus că se implică activ în combaterea rasismului entic împotriva romilor (antiziganism), în timp ce patru au admis că fie nu pot, fie nu doresc să răspundă. O tânără a afirmat că atunci când se confruntă cu atacuri rasiste, răspunde la rândul ei.

Satisfacția asupra vieții

Două treimi dintre participanți au declarat că nivelul lor de trai este mai bun decât cel al părinților, exprimând o percepție de creștere a fericirii și bunăstării de la o generație la alta. O treime a considerat că nu a existat nicio schimbare semnificativă, iar nimeni nu a simțit că situația sa ar fi mai rea decât cea a părinților.

Întrebați care este cel mai bun lucru din viața lor, majoritatea tinerilor au menționat familia și prietenii. Alții și-au exprimat satisfacția față de locul de muncă, sportul practicat, libertatea de care se bucură, nivelul de integrare pe care l-au atins sau pur și simplu față de propria persoană.

Cei mai tineri participanți, aflați încă în perioada adolescenței, nu au putut răspunde la această întrebare.

Dorințe, speranțe și visuri

Ultimele două întrebări ale sondajului au explorat dorințele și visurile tinerilor romi și sinti din Bolzano.

Au fost întrebați, direct și fără menajamente: *“Dacă ai putea face magie, ce ai schimba în viața ta?”*

Un sfert dintre răspunsuri au exprimat dorința pentru o situație financiară mai bună. O cincime, dovedind multă maturitate, au spus că și-ar dori să se întoarcă în timp pentru a corecta greșeli din trecut. Alții au menționat că ar vrea să se mute, să plece într-un alt oraș, să își schimbe stilul de viață sau chiar aspectul fizic. Trei persoane au spus că nu ar schimba nimic — sunt mulțumite cu cine sunt și cu modul în care trăiesc.

Cele mai sugestive răspunsuri au venit de la doi adolescenți, care s-au exprimat scurt, dar

cu semnificație profundă: „*Totul*” și „*Întreaga lume*”.

Visurile și speranțele participanților includ, de asemenea, stabilitate economică, locativă și familială. Cei mai tineri visează să fie bogați, persoane importante sau sportivi de performanță. Au visuri mari și speranțe, la fel ca mulți alți tineri din societatea globalizată, interconectată și fluidă de astăzi.

BUNE PRACTICI

Abordare adaptată contextului

Înainte de a concepe sau implementa intervenții, este esențial să fie prioritizată înțelegerea contextului familial și relațional al tinerilor romi și sinti. Instrumentele instituționale sunt adesea standardizate și pot să nu reflecte realitățile trăite ale acestor comunități. O intervenție bine direcționată, bazată pe dovezi, ar trebui să rezulte dintr-o observație atentă și o ascultare profundă.

Dinamici intergeneraționale

Eforturile de mediere ar trebui să recunoască și să valorizeze influența dinamicilor intergeneraționale, inclusiv trauma istorică, transmiterea culturală și schimbările în rolurile familiale. Intervențiile care implică atât tinerii, cât și părinții pot contribui la crearea de punți între valorile și așteptările culturale, în special în domenii precum educația și planificarea carierei.

Implicare conștientă

Mediatorii interculturali instruiesc lucrătorii din prima linie, educatorii și lucrătorii sociali să evite răspunsurile simetrice la conflict, furie sau comportamente agresive. Implicarea trebuie să fie fundamentată pe empatie, pe consolidarea rezilienței și pe pedagogie, recunoscând faptul că tinerii proveniți din medii marginalizate nu pornesc din același punct ca ceilalți.

Implicare în viața comunității

Serviciile Caritas urmăresc să consolideze căile bazate pe comunitate, care să permită persoanelor marginalizate să participe la viața civilă nu doar ca beneficiari, ci și ca contributory. Pentru tinerii romi și sinti implicați în proiectul enROMyou, ar trebui concepute proiecte participative care să reflecte interesele lor (de exemplu, ecologism, justiție socială, drepturile animalelor) și să sprijine afirmarea identității lor.

RECOMANDĂRI

Integrare graduală și respectuoasă

Evitarea strategiilor de integrare grăbite sau forțate. Așa cum subliniază studiile etno-psihologice și psihanalitice – inclusiv contribuțiile importante ale lui G. Devereux, S. Ferenczi și D. W. Winnicott – un proces sănătos de aculturație și adaptare la mediul propriu este esențial pentru dezvoltarea conștiinței individuale și de identitate. Incluziunea eficientă se construiește în timp, prin încredere și înțelegere reciprocă. Răbdarea este cheia, mai ales în lucrul cu acele comunități care au trăit marginalizarea și excluderea istorică.

Extinderea indicatorilor dincolo de educație

Deși nivelul de instruire este un indicator important, el nu ar trebui privit ca unic reper al integrării sau succesului. Specialiștii din domeniul social ar trebui să ia în considerare și dimensiuni calitative, precum bunăstarea personală, încrederea în cultura organizațională, autonomia și satisfacția legată de participarea socială.

Afinități culturale transfrontaliere

Valorificarea legăturilor culturale și istorice dintre Tirolul de Sud și regiunile vecine, precum Austria, dar și țările balcanice, precum România și Ungaria. Elemente culturale comune și provocări paralele pot sprijini strategii de cooperare și oportunități de învățare reciprocă peste granițe.

Normalizare prin specificitate

În loc să fie considerați romii și sintii ca fiind separați fundamental sau „diferiți”, este necesar un cadru care să le recunoască specificitatea în contextul unei norme mai ample a diversității. Ar trebui să tindem spre un punct în care aceștia să fie percepuți drept unul dintre numeroasele grupuri culturale, tratând antiziganismul ca pe o barieră distinctă, dar nu definitorie.

Reformularea conceptului de „integrare”

Ar trebui puse sub semnul întrebării presupunerile dominante, adresând întrebări orientative factorilor de decizie și profesioniștilor:

- Când putem vorbi despre o integrare “autentică” a unui grup în societate?
- Ce rezultate măsurabile pot reflecta egalitatea de participare, nu doar egalitatea de acces?
- Proiectăm pentru incluziune sau pentru asimilare? Și cum putem face distincția între ele?

ROMÂNIA

CONTEXT LOCAL

Comunitatea romă din România continuă să se confrunte cu bariere structurale semnificative atât în educație, cât și pe piața muncii, ceea ce contribuie la menținerea unui cerc vicios al sărăciei și excluziunii sociale. Din punct de vedere educațional, copiii romi înregistrează rate ridicate ale abandonului școlar, sunt adesea segregati în școli sau clase de nivel inferior și se confruntă cu discriminare sistemică, ceea ce duce la niveluri scăzute de absolvire a învățământului secundar și superior. Dificultățile economice, responsabilitățile familiale timpurii și atitudinile negative ale societății agravează și mai mult excluderea educațională.

Pe piața muncii, persoanele de etnie romă se confruntă cu rate semnificativ mai mari ale șomajului comparativ cu populația generală. Mulți lucrează în sectoare slab plătite, nesigure și informale, având acces limitat la oportunități de angajare formală din cauza calificărilor insuficiente și a practicilor discriminatorii la angajare.

Inițiative naționale și europene, precum acțiunile afirmative în învățământul superior, programele de a doua șansă, angajarea mediatorilor școlari și Strategia Națională pentru Incluziunea Romilor (2022–2027), au urmărit să răspundă acestor provocări. Cu toate acestea, lacunele de implementare și rezistența societății împiedică progrese substanțiale. Eforturile de îmbunătățire a formării profesionale și de sprijinire a tranziției către ocuparea formală, inclusiv prin programe precum ROMACT, au avut un succes limitat, întrucât mulți romi rămân marginalizați în economia informală. Incluziunea durabilă necesită reforme sistemice, aplicarea riguroasă a măsurilor anti-discriminare și intervenții țintite care să abordeze atât disparitățile educaționale, cât și pe cele de pe piața muncii.

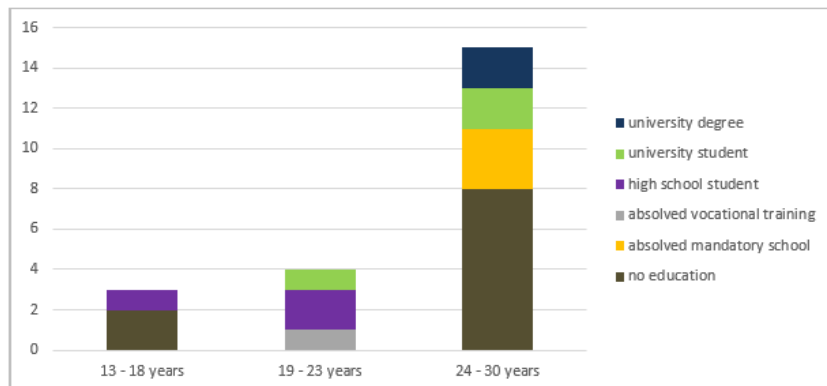
REZULTATELE CERCETĂRII

Interviurile

În urma studiului, au fost obținute 22 de răspunsuri din partea tinerilor romi, cu vârste între 13 și 30 de ani. Majoritatea participanților provin din orașe mari, foarte puțini fiind din orașe medii sau sate. Nivelul de educație este, în general, redus: aproape jumătate dintre respondenții mai în vârstă (24–30 de ani) au declarat că nu au urmat nicio formă de educație formală, în timp ce doar câțiva au absolvit studii universitare. Cei mai tineri (13–23 de ani) sunt mai frecvent înscriși la liceu sau la universitate, deși cazuri de lipsă totală a educației există.

În eșantion predomină participanții de sex masculin (13), urmați de opt femei și o persoană care s-a identificat ca altfel. Gradul de satisfacție față de condițiile de trai a variat: majoritatea celor care locuiesc în orașe mari s-au declarat mulțumiți, în timp ce participanții din orașe mai mici sau sate au raportat o satisfacție mai scăzută.

Per ansamblu, reiese un nivel redus de educație, o concentrare preponderent urbană (în grupul de respondenți) și dificultăți persistente legate de condițiile de trai.

Ocupație și satisfacție la locul de muncă sau la școală

Excluzând studenții, aproximativ jumătate dintre respondenții care sunt în prezent angajați au declarat că sunt mulțumiți de locul lor de muncă. Cei mulțumiți lucrează în principal în domeniul curățeniei sau în locuri de muncă necalificate și apreciază faptul că au un venit stabil sau că își pot sprijini familiile.

În schimb, nemulțumirea a fost mai frecventă în rândul zilierilor și al celor angajați în locuri de muncă instabile, unde salariul este mic și condițiile de muncă sunt precare. Studenții, care nu au fost incluși în această comparație, s-au declarat pe deplin mulțumiți de parcursul lor educațional, subliniind dezvoltarea personală și sprijinul primit din mediul academic și social în care studiază.

În ansamblu, tinerii aflați în educație sunt, în general, mulțumiți, în timp ce cei care lucrează deja sunt împărțiți între aprecierea stabilității și dorința de a găsi oportunități mai bune.

Identitate și vizibilitate

Majoritatea respondenților își definesc identitatea de rom prin ceea ce le-a fost transmis de familie și de cei mai în vârstă, cu referințe la părinți, bunici și la practici culturale tradiționale. Alte elemente-cheie menționate includ limba, trăsăturile fizice (precum culoarea pielii

și structura feței) și un sentiment general de apartenență culturală. Un număr mai mic își asociază identitatea în principal cu numele sau pur și simplu cu faptul că „știu” că aparțin comunității rome.

În ceea ce privește vizibilitatea, majoritatea participanților au raportat că persoanele din jur sunt conștiente de originea lor romă. Totuși, câțiva au preferat explicit să nu-și dezvăluie etnia, fie din alegere personală, fie din teamă de stigmatizare.

Referitor la importanța limbii romani, răspunsurile au fost polarizate. În timp ce mai mulți participanți i-au acordat o importanță foarte mare (scoruri de 4 sau 5 din 5), un număr semnificativ au evaluat-o scăzut (1 sau 2), ceea ce indică o deconectare parțială de dimensiunea lingvistică a patrimoniului lor. Per ansamblu, limba romani rămâne un marker important pentru mulți, dar nu pentru toți.

Constatările reflectă o bază familială și culturală solidă în definirea identității rome, combinată cu experiențe variate de vizibilitate și cu o percepție împărțită privind importanța păstrării limbii romani.

Context școlar și profesional

Principalele provocări educaționale raportate de respondenți includ:

- Discriminare atât din partea profesorilor, cât și a colegilor
- Dificultăți financiare
- Sprijin limitat din partea familiei
- Baze educaționale slabe din cauza unei educații timpurii deficitare. Mulți tineri romi au descris sentimentul de izolare sau umilință la școală, fiind strigați cu apelative peiorative precum „țigan” sau confruntându-se cu un tratament mai aspru decât ceilalți elevi.

Experiențele de la locul de muncă sunt oglinda celor din sistemul educațional. Respondenții care au intrat devreme pe piața muncii au raportat comportamente discriminatorii din partea superiorilor și locuri de muncă instabile, slab remunerate. Lipsa oportunităților de angajare pentru persoanele cu puțină educație formală este percepută ca o barieră majoră.

Nevoile de sprijin identificate includ: o mai bună conducere în școli și la locurile de muncă, sprijin financiar (burse, materiale, transport), acces la profesori și personalități (sau persoane de succes) de etnie romă, educatori mai incluzivi și empatici, precum și programe dedicate elevilor romi, care să includă meditații, consiliere și reprezentarea culturii rome în curricula școlară.

O constatare importantă a fost că exact unu din doi părinți sau îngrijitori nu cred în beneficiile educației, ceea ce face ca, adesea, copiii/adolescenții să nu aibă sprijinul necesar (esențial în contextul discriminării școlare existente atât din partea elevilor, cât și a profesorilor). Totuși, un procent semnificativ dintre respondenți (41%) a admis că părinții i-au

susținut în educația lor formală.

În ceea ce privește importanța educației, majoritatea respondenților au evaluat-o foarte ridicat (4 sau 5 din 5), deși barierele sistemice au împiedicat adesea o implicare școlară pe termen lung.

Întrebați ce ar putea ajuta copiii romi să reușească în educație, cele mai frecvente răspunsuri au fost: burse, sprijin financiar mai bun, acces la necesități de bază, prezența educatorilor romi, medii incluzive și vizibilitate culturală în școli.

Un accent puternic a fost pus și pe elementele culturale. Mai mulți respondenți au propus folosirea istoriei, muzicii și tradițiilor romi ca instrumente pentru împuternicirea comunității.

Muzica, în special, a apărut în mod repetat ca punct de conexiune: respondenții au asociat mândria și identitatea cu cântăreți și muzicieni romi (menționând nume precum Alex Velea, Connect-R, Andra și influențele lăutărești tradiționale). Activitățile de conștientizare legate de istoria romilor și de secolele de discriminare au fost considerate vitale pentru creșterea încrederii și a sentimentului de apartenență în rândul tinerilor romi.

Răspunsurile evidențiază o **nevoie urgentă de sprijin în educație și integrare în câmpul muncii**, pornind de la **combaterea discriminării și a inegalităților** economice până la **promovarea activă a culturii și identității romi** în societate

Implicare socială, culturală și politică

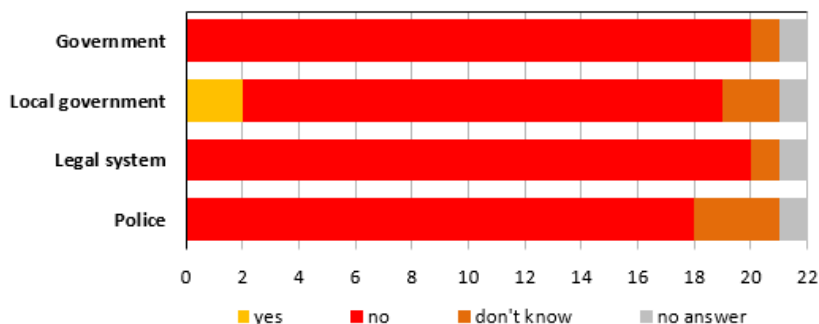
Participarea la activități sau programe organizate care vizează tinerii romi rămâne scăzută.

Deși unii respondenți au menționat că știu despre inițiative precum **Erasmus+**, **eRomn-ja**, **PeBune** sau schimburi de tineret, doar câțiva au luat parte în mod direct. Implicarea în ONG-uri există, în principal în grupuri axate pe drepturile femeilor romi sau pe tinerii vulnerabili, dar aceasta rămâne izolată. Majoritatea respondenților consideră că astfel de programe ar putea aduce **schimbări pozitive** prin crearea de oportunități, încurajarea expunerii la medii diferite și îmbunătățirea acceptării sociale, însă au subliniat și existența **barierelor** precum lipsa finanțării, discriminarea sistemică și **obstacolele administrative**. Participarea politică este foarte scăzută, majoritatea respondenților nefiind interesați să fie activi. Doar câțiva au exprimat ambiții îndepărtate, precum aceea de a deveni primari locali sau de a participa la viața politică europeană.

Muzica, istoria și identitatea culturală au fost menționate frecvent ca fiind canale importante pentru consolidarea mândriei comunitare și pentru promovarea unei integrări sociale reale.

Încrederea în instituții și administrație

Nivelul general de încredere în instituțiile publice în rândul respondenților este extrem de scăzut. Aproape toți participanții au declarat că nu au încredere în guvern, autoritățile locale, sistemul juridic sau poliție. Doar două cazuri izolate au raportat o încredere parțială în administrația locală, însă nici acestea nu au fost însoțite de încredere în alte instituții.

Majoritatea răspunsurilor au fost consecvente și clare: neîncrederea este răspândită în toate straturile vieții publice, instituțiile fiind percepute ca îndepărtate, ineficiente sau discriminatorii. Această lipsă profundă de încredere evidențiază un obstacol major pentru integrarea socială și civică a tinerilor romi și subliniază necesitatea urgentă de inițiative care să reconstruiască încrederea prin responsabilitate, transparență și incluziune autentică.

Discriminarea

Marea majoritate a respondenților (77%) au raportat experiențe frecvente de discriminare pe baza apartenenței lor la comunitatea romă. Cel mai adesea, acestea au luat forma:

- insultelor verbale și a comentariilor jignitoare;
- privirilor insistente și gesturilor nepotrivite;
- în unele cazuri chiar a agresiunilor fizice;
- un număr semnificativ au raportat, de asemenea, experiențe de cyberbullying;

Pe lângă aceste experiențe directe, mai mulți participanți au detaliat discriminarea care are loc în mod specific la școală, la locul de muncă sau din partea autorităților, în timp ce alții au menționat prejudecăți sociale și faptul că potențialul le este subestimat din start. Unii dintre respondenți au indicat, de asemenea, că au fost vizați de personalul de securitate atunci când făceau cumpărături. Doar doi participanți au declarat că nu au experimentat discriminare, iar unul nu a oferit niciun răspuns.

Per ansamblu, datele reflectă o expunere larg răspândită și sistemică la multiple forme de discriminare, școlile, locurile de muncă și spațiile publice fiind mediile cel mai frecvent menționate unde astfel de incidente au loc.

Satisfacția asupra vieții

Majoritatea respondenților (81%) consideră că trăiesc în condiții mai bune decât cele în care au trăit părinții lor, deși câțiva au raportat lipsa unei îmbunătățiri sau chiar condiții mai rele.

Principalele surse de satisfacție în afara familiei sunt: credința și religia, sănătatea, munca sau școala, pasiunile personale precum fotbalul și muzica și, pentru unii, propriii copii.

Credința, sănătatea și micile realizări personale se remarcă drept cei mai puternici factori pozitivi.

Progresul este resimțit în principal prin sănătatea personală, credință, pasiuni și acces la educație sau muncă, în ciuda greutăților persistente.

Dorințe, speranțe și visuri

Majoritatea respondenților visează la un viitor mai bun, în care educația, demnitatea și stabilitatea să fie accesibile. Mulți regretă că nu au avut șansa de a merge la școală și consideră educația esențială pentru a rupe cercul sărăciei. O temă puternică este dorința pentru o lume mai bună și mai dreaptă, liberă de discriminare, în care copiii romi să poată crește cu mândrie și să fie respectați. Sănătatea, siguranța financiară și viețile de familie stabile sunt de asemenea aspirații frecvente, adesea legate de speranța de a-și vedea copiii fericiți și împliniți. Unii respondenți au menționat dorința de a pleca din orașele lor sau chiar din țară pentru a căuta oportunități mai bune. Deși câțiva și-au exprimat lupte interioare legate de trăsăturile lor fizice, cel mai puternic vis colectiv rămâne același: o viață cu demnitate, egalitate și șanse reale pentru generația următoare.

BUNE PRACTICI

La nivel național și local există inițiative și programe dedicate sprijinirii tinerilor romi, însă acestea sunt adesea de mici dimensiuni, fragmentate și nu vizează direct progresul educațional. ONG-urile și grupurile comunitare oferă sprijin, în principal pentru nevoi de bază, incluziune sau emancipare, mai degrabă decât pentru succes academic. Metodele de educație non-formală – adică activități de învățare organizate în afara școlilor formale – au câștigat teren prin programe precum Erasmus+ Youth Participation Activities. Aceste metode pun accent pe abilități precum empatia, gândirea critică, comunicarea interculturală și încrederea în sine. Sunt structurate, dar flexibile, permițând tinerilor să învețe prin ateliere, dezbateri, exerciții de grup și experiențe practice. În contrast, educația informală se referă la învățarea neintenționată din viața de zi cu zi și din interacțiunile sociale. În proiectele Erasmus+ și atelierele locale, educația non-formală s-a dovedit deosebit de eficientă în cazul adolescenților și tinerilor. Ea ajută participanții să depășească discriminarea interiorizată, să își dezvolte reziliența și să își îmbunătățească abilitatea de a

interacționa cu diplomație și încredere în societate. Activitățile care încurajează dezvoltarea unei identități pozitive, recunoașterea stereotipurilor și comunicarea respectuoasă sunt esențiale pentru a susține incluziunea socială a tinerilor romi.

Un astfel de exemplu este „Step Up: Empowering Roma Youth”, derulat la Cluj-Napoca. Acest proiect Erasmus+ Youth Participation a sprijinit tineri romi cu vârste între 15 și 25 de ani prin educație non-formală. Participanții au fost implicați în ateliere de încredere în sine, anti-discriminare și comunicare, folosind instrumente creative precum podcasturile și video storytelling-ul. Proiectul a contribuit la dezvoltarea abilităților sociale, la creșterea vizibilității culturale și la încurajarea leadershipului, unii participanți ajungând ulterior să facă parte din consilii locale ale tinerilor. Succesul său s-a bazat pe spații sigure, centrate pe tineri, și pe implicarea unor modele rome.

Deși există practici promițătoare, ele rămân locale și limitate. Extinderea acestor inițiative – în special a celor care îmbină sprijinul emoțional, educația și dezvoltarea comunității – este esențială pentru un impact mai larg și sustenabil.

RECOMANDĂRI

Pe baza rezultatelor studiului local, sunt recomandate mai multe acțiuni urgente pentru a aborda barierele sistemice cu care se confruntă tinerii romi din România, cu un accent puternic pe rolul pe care organizațiile neguvernamentale și inițiativele comunitare îl pot juca. În primul rând, **ONG-urile și organizațiile de bază ar trebui să își asume un rol pro-activ în combaterea discriminării** prin conceperea și implementarea unor programe educaționale specifice, nu doar pentru tinerii romi, ci și pentru grupul țintă extins, incluzând profesori, funcționari publici și reprezentanți ai autorităților locale. Este necesară dezvoltarea de **ateliere, sesiuni de formare și campanii de sensibilizare menite să promoveze în mod activ incluziunea, empatia și înțelegerea interculturală**.

Deși rolul statului rămâne esențial – în special în ceea ce privește reformele sistemice și responsabilitatea instituțională – schimbarea reală trebuie să fie impulsionată și de **inițiative flexibile, ancorate în comunități, care pot să se adapteze rapid, să răspundă nevoilor locale și să construiască încredere în relația cu comunitățile rome**.

Metodele de educație non-formală, programele de mentorat, dezvoltarea leadership-ului tinerilor și schimburile interculturale ar trebui extinse, folosind modele de succes din țări precum Italia, unde eforturile de integrare au dat rezultate pozitive. **Consolidarea parteneriatelor internaționale și schimbul de bune practici** pot sprijini suplimentar ONG-urile în demersul lor de a promova îmbunătățiri sistemice, oferind în același timp sprijin direct tinerilor romi la nivel local.

În paralel, este nevoie de o activitate continuă de **promovare și apărare a drepturilor** pentru a responsabiliza instituțiile și pentru a încuraja un angajament național susținut în direcția îmbunătățirii accesului la educație de calitate, a egalității de șanse și a incluziunii sociale pentru comunitățile rome.

COMENTARIU FINAL

A lucra cu „cei mai săraci dintre săraci”

enROMyou este un proiect de mici dimensiuni, care a avut ca scop propunerea de activități în domeniul lucrului cu tinerii, pornind de la ascultarea unor băieți și fete de origine romă și sinti. Chestionarul – realizat prin interviuarea a **75 de tineri cu vârste între 13 și 30 de ani** din cele patru țări partenere (Austria, Ungaria, Italia și România) – nu pretinde a fi exhaustiv și nici reprezentativ pentru întregul sector al tinerilor romi din aceste țări. Obiectivul a fost de a le oferi acestor tineri oportunitatea de a-și exprima punctul de vedere și de a formula recomandări relevante, bazate pe experiențele unor persoane care se confruntă adesea cu marginalizarea și aparțin unei minorități încă puternic stigmatizate.

Astfel **enROMyou** este un proiect care, în mod intenționat, este independent de numărul de romi și sinti din cele patru țări partenere și de procentul pe care această minoritate îl reprezintă în totalul populației. A fost un sondaj și o formare colaborativă, cu scopul de a oferi recomandări utile atât operatorilor sociali care lucrează cu grupuri mari de tineri, cât și celor care activează în contexte educaționale restrânse sau individuale.

Imaginea de ansamblu oferită de acest proiect este cea a unor tineri care trăiesc, în prezent, în condiții sociale mai bune decât în trecut, dar care resimt încă povara prejudecăților și luptă intens pentru recunoaștere deplină, drepturi egale și tratament echitabil. „Povara istorică” pe care acești tineri o poartă rămâne apăsătoare și este adesea subestimată în lucrul cu tinerii.

Asistenții sociali, profesorii și educatorii tind să presupună că, astăzi, în Uniunea Europeană, unde sistemele de protecție socială acoperă o mare parte a populației, toți tinerii cresc având aceleași oportunități de pornire și aceleași facilități sociale. În realitate, ei trec cu vederea această „povară istorică”: un factor intergenerațional și psihodinamic care continuă să afecteze stima de sine și dezvoltarea identitară a tinerilor romi și sinti. Apartenența la un grup social exclus și disprețuit – nu doar în societățile tradiționale, rurale și închise, ci și în cele moderne, industriale, mai deschise și unificatoare – contribuie în continuare la un sentiment profund de inferioritate. După cum observă pertinent Michael Stewart, în ciuda promovării intense a incluziunii și egalității de către Uniunea Europeană, comunitățile rome și sinti continuă să fie percepute drept „cei mai de săraci dintre cei

² M. Stewart, *The time of the Gypsies*, Westview Press, Boulder – Oxford, 1997.

săraci.”²

Răspunsurile intervievaților, similare în toate țările partenere, ne transmit un mesaj clar: deși tinerii intervievați conștientizează că trăiesc în condiții mai bune decât membrii mai în vârstă ai familiilor lor, ei se simt încă puternic supuși stereotipurilor și discriminării. Ei percep marginalizarea existentă (sau moștenirea unei poziții sociale marginale) ca pe o rușine, pe de o parte, și ca pe o sursă de resentiment, pe de altă parte. Ambele sunt emoții dificil de gestionat și de readus la echilibru și serenitate, condiții esențiale pentru o stabilitate psihologică autentică și pentru o incluziune socială reală.

Discriminarea, persecuția, excluderea structurală și istorică trăite de către romi și sinti sunt toate situații traumatice care pot fi raportate la stări emoționale împinse la limită. René Roussillon le numește „afecte extreme” și le leagă de situații traumatice – fie contextuale, fie de lungă durată – de mare precaritate, teroare sau angoasă primitivă. Acestea sunt experiențe psihice neintegrate și neprelucrate, deosebit de supuse constrângerii și repetiției, care bântuie individul din interior și îi pun sever la încercare capacitatea de toleranță. „Strategiile de supraviețuire” puse în aplicare sunt, de asemenea, extrem de fragile, marcate de dezangajare din viața emoțională și relațională și duc adesea la auto-marginalizare sau la un comportament explicit antisocial. Stigmatul social lasă o amprentă de durată asupra structurii psihologice a individului și a grupului său familial; este un sentiment transmis din generație în generație, chiar și atunci când condițiile exterioare s-au schimbat sau s-au îmbunătățit. Acesta devine astfel o „traumă aleasă” – așa cum o definește Vamik Volkan³ – atribuită în mod specific aceluia grup social și transmisă de la o generație la alta.

René Kaës investighează procesul psihic de transmitere intergenerațională a afectelor, dar și a fanteziilor asociate cu aceste afecte, a structurilor de gândire, a investițiilor și dezangajărilor din viață. El remarcă în mod special modul în care un grup familial implică o întreagă serie de *alianțe inconștiente*, întrucât fiecare individ se regăsește parte a unui lanț *intersubiectiv* din care este, simultan, membru, verigă, servitor, *beneficiar* și *moștenitor*. Din acest motiv, tinerii care au trăit direct sau indirect discriminare, frică și „stări de asediu” au nevoie de ajutor și de o atenție specială, de un sprijin care să le împărtășească și să le însoțească durerea, într-o împărtășire a afectului (Roussillon) care să îi conducă afară din traumă.

În concluzie, ținând cont de numeroasele aspecte menționate mai sus, considerăm că

³ V. D. Volkan, *Large-Group psychology: Racism, Societal Divisions, Narcissistic Leaders and Who We Are Now*, UK: Phoenix, 2020.

V. D. Volkan, R. Scholz and M. G. Fromm, *We Don't Speak of Fear: Large Group Identity, Societal Conflict and Collective Trauma*, UK: Phoenix, 2023.

acestea sunt angajamentele esențiale pentru cei care lucrează cu generația tânără de romi și sinti:

- Să nu scăpăm din vedere *multiplele vulnerabilități* ale acestor tineri, care nu doar traversează etapa fragilă a adolescenței, ci poartă adesea experiențe de suspiciune, excludere, bullying și un sentiment de inferioritate socială datorat originii lor etnice.
- Actualizarea permanentă a cunoștințelor și lucrul într-o echipă interdisciplinară, deoarece activitatea educațională cu persoane vulnerabile necesită expertiză în diverse domenii: pedagogie socială, psihologie, antropologie, drept și nu numai.
- Să fim alături de tineri în momentele de descurajare și confuzie, oferindu-le sprijin și înțelegere, recunoscând totodată că și propriul nostru echilibru emoțional poate fi uneori pus la încercare. Astfel de trăiri – specifice „stărilor de graniță”, cum este adolescența însăși – exprimă adesea dorința de creștere și de descoperire de sine, într-un mediu perceput istoric ca ostil.
- Este important să recunoaștem că, la nivel european, asistenții sociali și instituțiile au responsabilitatea directă de a promova egalitatea socială și bunăstarea colectivă – prin educație interculturală în școli, deschiderea asociațiilor de tineret, proiecte dedicate grupurilor vulnerabile și sprijin public pentru educație și formare.
- Organizarea de sesiuni de supervizare a echipei, susținute de profesioniști capabili să analizeze și să explice etapele de transfer și contratransfer, oferind sprijin specialiștilor în activitatea lor de acompaniere și mentorat.
- Să ascultăm profund și fără prejudecăți vocea acestor tineri, perspectiva lor, nevoile și viziunea asupra lumii, ghidându-i spre împlinirea propriilor vise și ajutându-i să revină la realitate atunci când acestea se dovedesc irealizabile.
- Să fim alături de ei, ca niște „tovarăși de drum”, sprijinindu-i să gestioneze diferențele care persistă adesea între viața de familie și cea socială.
- Promovarea participării și a implicării politice, prin încurajarea cetățeniei active.
- Să mizăm pe noile generații care, odată cu trecerea timpului și cu sprijinul potrivit, vor resimți tot mai puțin sentimente de inferioritate sau dorința de revanșă și vor găsi tot mai mult strategii de adaptare echilibrate – atât pentru ei înșiși, cât și pentru întreaga societate.
- Abordarea nedreptăților istorice prin inițiative, materiale educaționale și evenimente comemorative.
- Promovarea recunoașterii și respectului din partea societății majoritare, prin crearea de oportunități de participare incluzivă.
- Crearea de spații sigure care să încurajeze dialogul și întâlnirea între generațiile mai în vârstă și cele tinere.
- Includerea de oameni de succes (sau care au reușit în ciuda obstacolelor) și mentori, din rândul comunităților rome și sinte, dar nu numai.
- Integrarea sensibilității culturale și a dimensiunii afective drept competențe centrale în lucrul cu tinerii și în asistența socială.

TUR VIZUAL

Austria – Burgenland – Eisenstadt

KICK-OFF MEETING

15 – 17 Iulie 2024

**KICK OFF
MEETING
IN EISENSTADT**

Monday
July 15, 2024

Nº: KA210-YOU-4AD4B8BB
enROMyou:
Enhancing Roma
youth work

Romania – București – LTTA
28 Feb. – 1 Mar. 2025

ENROMYOU

enROMyou – Enhancing Roma Youth Work

Dates:	February 27th – March 2nd, 2025
Location:	Fundatia Națională pentru Tineret (FNT), Caderea Bastiliei 11, Bucharest, Romania
Project Number:	KA210-YOU-4AD4B8BB

SURSE, BIBLIOGRAFIE și ANEXE

SURCE BIBLIOGRAFICE

1. European Union Agency for Fundamental Rights (2022) Roma Survey 2021: Main results.

Available at: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

(La data de 6 iunie 2025).

2. Fundación Secretariado Gitano (n.d.) According to a new FRA report, 80% of Roma live at risk of poverty. Available at: https://www.gitanos.org/newsroom/according_to_a_new_fra_report_80_of_roma_live_at_risk_of_poverty/

(La data de 6 iunie 2025).

3. Roma Foundation for Europe. Available at: <https://romaforeurope.org/>

(La data de 2 mai 2025).

Alte surse privind lucrătorii cu tineri în Europa

Phiren Amenca (2024) Roma youth participation in mainstream youth structures.

Available at: <https://phirenamenca.eu/wp-content/uploads/2024/01/Research-Roma-youth-participation-in-mainstream-youth-structures.pdf>

(La data de 1 iulie 2025).

European Student Think Tank (2022) Policy Brief: The Situation of Roma Youth: Inequality and

Prejudice. Available at: <https://esthinktank.com/2022/07/29/policy-brief-the-situation-of-roma-youth-in-equality-and-prejudice/>

(La data de 25 noiembrie 2024).

Ohana, Y. and Bulat, M. (2016) Evaluation of the Council of Europe's Roma Youth Action Plan: Final report. Strasbourg: Youth Department, Council of Europe.

Available at: <https://rm.coe.int/16805a9ad7>

(La data de 1 mai 2025).

Anexe

Versiunea completă a sondajului este disponibilă, în limba engleză, la acest link: [enROMyou Survey](#)

Erasmus+ Project N. KA210-YOU-4AD4B8BB